

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

8

ARBEJDER HØJSKOLEN

DECEMBER 1948

ARBEJDER HØJSKOLEN

NUMMER **35** DEC. 1948

ELEVSKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE
OG ROSKILDE HØJSKOLE

Udgivet af

ARBEJDERNES OPLYSNINGS-FORBUND
I SAMRÅD MED ELEVFORENINGERNE

REDAKTION

Oluf Bertolt Ernst Larsen

Hj. Gammelgaard Erik Haverslev

Hans Holm M. P. Jensen

Svend Anker Larsen Viggo Molin-Nielsen

INDHOLDSFORTEGNELSE

EN LYKØNSKNING	
Af forstander <i>Hjalmar Gammelgaard</i>	5
OPLYSNING OG PROPAGANDA	
Af rektor <i>Alf Ahlberg</i>	9
EN NY KULTURFORKLARING	
Af journalist <i>Møller-Nielsen</i>	17
HVIS IKKE FOVA VAR ...	
Af forstander <i>Frode Kristensen</i>	23
TANKER OMKRING EN BOG	
Af højskolelærer <i>Ebbe Munk</i>	31
I GRANENS BRÆNDTE DUFT	
Af direktør <i>Ib Koch-Olsen</i>	37
HVORDAN BLEV SÅ HØSTEN?	
Af bibliotekar <i>Kr. Lindbo-Larsen</i>	45
ROSKILDE HØJSKOLE SOMMEREN 1948	
Af forstander <i>Hjalmar Gammelgaard</i>	47
RAPPORT FRA GENEVESKOLEN	
Af <i>Else Katzeff</i>	58
ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING	63
ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING	66
PERSONALIA	67

Illustrationsmateriale er venligst stillet til rådighed af *Erik Christensen, Hjorth Nielsen, Risager og Carin Steenberg.*

DANSK ANDELS TRYKKERI · KØBENHAVN

Harald Jensen

Chr. Christiansen

Bramsnæs

Bertolt

EN LYKØNSKNING

AF HJALMAR GAMMELGAARD

DEN 9. januar 1949 fylder Arbejdernes Oplysningsforbund 25 år. Hvordan dagen bliver fejret, ved jeg ikke. Men der vil bl. a. fremkomme en udførlig historisk skildring af dets tilblivelse og udviklingsgang — noget som pladsen i dette hefte slet ikke tillader at give. Det må dog være et af forbundets børn, arbejderhøjskolen, tilladt her i korthed at frembære sine ønsker for dets fremtid, på grundlag af en omtale af dets hidtidige virke.

Det er ikke arbejderoplysningen, der jubilerer, den har sine rødder langt længere tilbage. Før arbejderklassen endnu var blevet sig bevidst som enhed, med klare idealer og mål, var der navnlig i hovedstaden fra anden side gjort forsøg på et oplysningsarbejde blandt arbejdere, således i jernstøber Lundes »Haandværkerdannelsesforeningen i 1840erne og i skolebestyrer C. V. Rimostads »Arbejderforeningen af 1860«. Men

da det i 70erne kom til at stå klart for arbejderne, at deres frigørelse måtte være deres eget værk, opstod også de første planer om et særligt oplysningsarbejde i nær kontakt med bevægelsens mål. Foreløbig måtte hovedvægten lægges på at vække masserne til sammenslutning og aktivitet. Dog står den dag i dag »Arbejdernes Læseselskab« som et minde om det første årtis kulturelle bestræbelser. En særlig presse voxede op og udgivelsen af socialistisk litteratur begyndte. I 80erne opstod de første socialistiske diskussionsklubber, og efter at de for den faglige bevægelse i en lang fremtid gældende rammer var blevet fastlagt i 1898 og de faglige organisationers retsstilling grundlagt i 1899, samledes opmærksomheden om en oplysning og uddannelse, der kunne tjene bevægelsen og udvide og fordybe det idegrundlag, hvorpå den hvilede. Tanken om arbejderhøjskoler drøftedes på partiets kongresser, og i 1910 begyndte »Den socialdemokratiske Arbejderskole« i København, det første og efterhånden meget betydningsfulde forsøg på en flerårig, progressiv tillidsmandsskole. Samme år grundlagdes ved lokalt initiativ Arbejderhøjskolen i Esbjerg. Efter den første verdenskrig, i hvis kølvand fulgte indførelsen af 8 timers arbejdsdagen, der gav øgede muligheder for i fritiden at dyrke kulturelle opgaver, begynder det rundt om at spire i bevægelsen. Efter svensk mønster dannedes der, navnlig indenfor ungdomsbevægelsen, studiekredse, og arbejderes deltagelse i foredragsvirksomhed, aftenskoler, museumsbesøg, folkekoncerter m. m. tog stærkt til.

Tiden var nu åbenbar moden til at søge dette spredte arbejde samlet under én ledelse og rationaliseret. Man havde desuden manden, der ved hele sin fortid havde vist sig egnet til opgavens løsning, den unge vendelbo Harald Jensen, der blev det nystiftede AOF's første leder. Forbundets virksomhed kom strax til at omfatte hele landet, virkende gennem lokale afdelinger, »udvalg«, og omfanget præciseredes til planlægningen af foredragsrækker, oprettelse af aftenskoler, studiekredse og højskoler, organisering af besøg på museer, samlinger og biblioteker m. m., udbredelse af sund og nyttig litteratur samt af god kunst, herunder teater, musik og sang. Efter Harald Jensens tidlige død blev arbejdet fortsat af Chr. Christiansen (nu fiskeriminister) og Oluf Bertolt med bevarelsen af de ved starten fastsatte linier, samtidig med at nye perspektiver åbnedes gennem nordisk og internationalt samarbejde samt udskillelsen af særlige »datterorganisationer«, der videreførte det af moderforbundet begyndte arbejde med bevarelse af et samarbejdsforhold med dette: Folkeferie, Arbejdernes Kunstforening og ARTE. Endvidere søgtes samarbejde med andre, på demokratisk basis virkende oplysningsinstitutioner f. ex. gennem det under besættelsen (i 1941) dannede Dansk Folkeoplysnings Samråd, der afholder årlige universitetskursus. Også de nye, med elefantiasisagtig fart voksende »kulturspredere«, film og radio måtte der skabes kontakt med for at opnå hensyntagen til arbejderbevægelsens særlige tarv og

interesse og for at modvirke den tendens til en tom og indholdsløs underholdning, som altid vil true med at undergrave sådanne faktorerers udvikling.

Når man kaster et blik over de forløbne 25 år og gennemser AOF's årlige beretninger, forbavses man over, at en så kæmpemæssig udvidelse har kunnet finde sted, hvorledes en så — næsten altomfattende — virksomhed kan øves for de beskedne midler, AOF råder over, og med det fåtal af mænd og kvinder, der må samle trådene, lægge planer og udfolde initiativ. Sammenlignes f. ex. de tilskud, som af det offentlige ydes til den svenske søsterorganisation ABF (ialt over 2 mill. svenske kr. årligt) med de beskedne beløb (46.200 kr. årligt) der tilflyder AOF fra staten, må man undres over, hvad der er nået. Den entusiasme og energi, der ligger bag arbejdet, er naturligvis dets primus motor. Men uden penge når man ikke sine mål. Det første fødselsdagsønske skal da også være, at bevillingsmyndighedernes sol må skinne på AOF i højere grad i de næste 25 år end tilfældet hidtil har været.

• Thi der er endnu

»— — — tusind krav at løfte,
tusind mål at nå,
tusind nye ting at drøfte
tusind slag at slå.«

Det kulturelle arbejde må voxe i *bredden*. Der er endnu store felter på det danske landkort, hvor man vel er klar over, »at noget må gøres«, men hvor man famler sig usikkert og ængsteligt frem; hvor man endnu hører bemærkningen: »Det er ikke noget for simple arbejdere«. Det må komme dertil, at det for enhver ung arbejder bliver en selvfølgelig ting, at et højskoleophold hører med til hans menneskelige uddannelse og udvikling. Nye skoler er planlagt og vil trods de ugunstige tider blive rejst.

Og arbejdet må udvides i *dybden*. Det gælder det politiske, faglige og kooperative oplysningsarbejde, hvor længere og mere progressivt ordnede kursus må give os en langt grundigere tillidsmandsuddannelse. Det gælder de nationaløkonomiske og sociologiske universitetskursus, der startedes i Århus før krigen, men under denne måtte standse. Et bedre og smukkere tidens tegn på arbejdernes fremmarch end dette kunne næppe tænkes, og de vil utvivlsomt opstå påny. Men også ud over den rent praktiske uddannelse må kravet om en rent menneskelig, en kulturel dannelse bæres frem. »Teach them to live« (lær dem at leve!) hedder titlen på en nylig udkommen engelsk bog. Den fascistisk-bolsjevistiske opfattelse af mennesket som kun et led i samfundets, statens og organisationens trivsel er camouflage for enkelte gruppers ønske om at bevare den absolute magt. For den demokratiske livsopfattelse er mennesket, den

enkelte personlighed det eneste mål, der kan give samfundet en rationel mening.
»Höchste Glück der Erdenkinder ist doch die Persönlichkeit«, siger *Goethe*.

Et blik ud over de sidste århundreder kan give én det indtryk, at enhver åndelig og kulturel bevægelse, der har fulgt med nye befolkningsgruppers rejsning, er løbet ud i sandet eller stivnet i en gold tradition. Det nye i vor bevægelse er, at den er ført ind i ordnede baner i AOF. Måtte den altid finde mænd og kvinder, der kan løfte fanen højt, kan øjne veje til stadig fornyelse og få midler og tilslutning til gennemførelsen af sine mål.

Hjalmar Gammelgaard.

Træsnit af Erik Christensen.

OPLYSNING OG PROPAGANDA

Af ALF AHLBERG*)

HVIS jeg ikke tager fejl, er det *Gunnar Hirdman*, der har præget udtrykket, at arbejderbevægelsens oplysningsvirksomhed bør tilsigte at »give oplysning, ikke propaganda« (ge insikter, icke åsikter). Han er i hvert fald en af de ledende i svensk oplysningsarbejde, som klarest har søgt at holde den linje, som dette udtryk angiver. Dermed har han gjort en stor indsats i vort demokratiske kulturliv og har — som det i almindelighed er tilfældet — ofte måttet stå for skud for sin opfattelse både fra højre og venstre. Denne linje har nemlig ikke altid været let at holde. Hvis det alligevel i det store og hele er lykkedes her i vort land, så hænger det sammen med, at de ledende mænd har været klare over farerne ved det propaganda- og parti-farvede oplysningsarbejde, og at vort politiske liv trods hårde kampe og skarpe modsætninger har haft et roligt forløb i sammenligning med forholdene i de fleste andre lande.

Det skal først understreges, at disse ord: »oplysning, ikke propaganda« aldeles ikke betegner noget nyt i svensk folkeoplysning, at den linje, de angiver, fra første færd har været en hovedlinje i oplysningsarbejdet. For pionererne i det folkelige oplysningsarbejde stod denne linje klart tegnet; det ses af talrige erklæringer fra den første tid. De konservative kræfter så ganske vist ofte i oplysningsarbejdet en fare for deres stilling og privilegier og søgte derfor at komme det til livs ved at stemple det som en samfundsomstyrtende virksomhed. Set fra deres synspunkt havde de ret. Det grundlæggende i oplysningsarbejdet var et demokratisk formål. Man ville give

*) Rektor for Brunnsvik folkehøjskole, Sverige.

folkets brede lag del i oplysningen, i dannelsen, og dermed gøre disse lag bedre rustede til at tage deres skæbne i egne hænder. For så vidt har alt folkeligt oplysningsarbejde et politisk indhold og bør have det. Men deraf følger ingenlunde, at dets opgave er at indterpe partipolitiske opfattelser eller prædike alene-saliggørende læresætninger i visse bevægelers tjeneste. Hvad der fra første færd stod klart for pionererne var netop dette, at det ikke var oplysningsarbejdets opgave at indprente færdigsyede og urokkelige dogmer og opfattelser, men at give kundskaber og derved gøre det muligt for folk selv at danne sig fornuftige meninger om spørgsmålene og hindre, at de bliver ofre for charlataners politiske, sociale eller religiøse forkyndelse.

En af dem, som klarest har givet udtryk for denne opfattelse og konsekvent hævdede den, var *Torsten Fogelquist*, der ledede Brunnsvik folkehøjskole i den tid, da ABF (Sveriges AOF) blev grundlagt dér. I et foredrag med titlen »Blandt arbejderungdom« (1910, trykt i »Bok och svärd«, 1917) udtalte han blandt andet: »God intellektuel hygiejne kræver højere himmel og videre horisont. *En partibestemt oplysning kan aldrig føre til et sådant mål*, lige så lidt som de ukloge og opsykologiske forsøg på at pille den politiske interesse ud af arbejderne«. Han imødegår kraftigt beskyldningen, at Brunnsvik skulle være en »propagandaskole«, samtidig med at han fremhæver, at man dér ikke er ræd for at lade eleverne stifte bekendtskab med revolutionære opfattelser. Han skriver:

»Brunnsvik er ikke nogen propagandaskole, hvor Rousseau eller Marx ligger som bibler på katederet, og hvor kort i millimeterskala over den socialistiske fremtidsstat eller over lykksalighedens og uskyldighedens naturrige hænger på væggen. Ej heller vasker vi socialisme eller andre ismer af folk. Vi syster overhovedet ikke med omvendelser. For det første modtager vi mennesker, som i mange henseender har dannet sig deres opfattelser . . . For det andet er omvendelse ikke pædagogens opgave. Hans opgave er at lære at se og forstå. Det bliver derefter den enkeltes sag at drage slutninger og vurdere ud fra det, han har set og forstået. Den erfaring, vi kan stille med, bliver ikke autoritetens overfor den troendes, faderens overfor barnet, men erfaring overfor erfaring, højst den mere oplystes erfaring overfor den mindre oplystes. — Lige så lidt som vi omvender, lige så lidt udøver vi nogen som helst politikontrol. Måske er det dette, man bebrejder os. Antagelig ønsker man, at vi skulle forbyde eleverne at synge arbejdersange, hindre dem i at danne klubber, inddrage arbejderbevægelsens aviser fra læsestuen, lave en skole for voksne og myndige mænd om til et børnehjem. At vi ikke gør dette, opfattes stikkert som socialistisk propaganda.«

Det positive program for et frit oplysningsarbejde af denne art formulerer Fogelquist således — og dette program forekommer mig nu fyrré år senere at have bevaret sin gyldighed:

»Vort program kan sammenfattes derhen: at give arbejderungdommen, hvad folkeskolen ikke har givet dem, ikke har kunnet eller ikke har nået at give dem: et orienterende overblik over samfundets virksomhedsområder, naturlovene og naturkræfterne; endvidere en forbedring af deres færdighed i at skrive, regne, føre regnskab m. v., en kort oversigt over livs- og samfundsoptatelseernes historie. Moralsk set kan dette program oversættes således: historisk sans, følelse af tingenes relativitet, respekt for saglighed, evne til selykritik, udvidet synskreds og formel træning.

Hvis dette senere kan tjene som middel for arbejderne til opnåelse af en bedre stilling i livet, og øget styrke i det politiske liv, så har vi intet at indvende derimod, vi ønsker og håber det. Siger man, at vi »sliber arbejderens våben«, hvad mange ifølge en avisartikel er forargede over, så er det sandt, fordi øget kundskab altid sliber et våben og giver et argument saglig vægt. Men hvis man ved dette udtryk mener, at vi træner de unge i propagandaens våbenbrug, da giver man os en falsk etikette.«

Hans Larsson, der også var aktiv højskolemand og pioner i svensk oplysningsarbejde*), udtalte sig i samme ånd. På grundlag af erfaringer i folkehøjskolen skriver han:

»Det kan ikke være i lærerens interesse, hvis han forstår det rigtigt, at proppe en del færdige meninger i eleverne, og eleverne kan heller ikke være interesseret i at få disse gaver . . . Det er ikke skolens opgave at gøre eleven til frihandelsmand eller tilhænger af beskyttelsestold, til venstremand eller højremand, men det er skolens pligt at gøre ham til en oplyst (bildad) venstremand eller en oplyst højremand — og hvis nogle elever også bliver oplyste socialister, så er det vel ingen særlig ulykke.«

Sådan var altså hovedlinjen i det folkelige oplysningsarbejde i Sverige fra begyndelsen, og sådan er den blevet ved at være. Vi har oplevet en tid af rystende og gennemgribende forandringer, og naturligvis har det heller ikke kunnet undgås, at denne tid satte sit præg på oplysningsarbejdet. Det er blevet anderledes på mange måder. Emner, som tidligere stod i forgrunden, har måttet vige pladsen for andre. Det romantisk-utopiske præg, der ofte kendetegnede pionertiden, er blevet efterfulgt af en mere realistisk, mere skeptisk, måske også mere saglig holdning. Nyttehensynet har sine steder været stærkt fremherskende — efter min opfattelse alt for stærkt — på bekostning af hensynet til oplysningen (bildningen). Men i een henseende er der ingen forandring sket. Oplysningsarbejdet vil ikke degraderes til blot at være redskab i partipolitikens tjeneste, det vil fortsat være noget, som har et mål i sig selv. Det bygger ikke på en tyrkeretro på, at blot man skaffer arbejderklassen en fåelig levestandard, så kommer kulturinteressen og kulturbestræbelserne af sig selv. I erobringen af de åndelige værdier ser oplysningsarbejdet en opgave, der er sideordnet med »erobringen af brødet«.

Denne opfattelse har, som det allerede er antydnet, ikke fået lov at stå uantastet. Den er blevet angrebet fra reaktionær side med den motivering, at den er politisk farvet. Og den er blevet angrebet fra »radikal« side (ordet »radikal« har nu en temmelig uklar betydning) med den motivering, at den er — alt for lidt politisk. Man har krævet en særlig »arbejderoplysning«, der skulle kaste hele den »borgerlige« videnskabs skrammel overbord og ikke beskæftige sig med andet, end »hvad man kan have nytte af i klassekampen«. Meningen med dette sidste har i virkeligheden været,

*) Senere professor i Lund og berømt filosof. O. A.

at oplysningsarbejdet skulle forvandles til agitation, til propaganda for de læresætninger og opfattelser, som man med rette eller urette har ment ville skærpe og effektivisere arbejderklassens kamp for et socialistisk samfund.

Klassekampsoplysningens talsmænd ville sikkert blive meget fortørnede, hvis man sammenlignede deres opfattelse med den, som i almindelighed tillægges præsteskabet, i særdeleshed det katolske præsteskab, at det er nyttigt og godt at »holde folket nede i uvidenhed«. Men ligheden er ubestridelig. Til grund for begge parters opfattelse ligger ret og slet angst for kundskaberne og en tilsvarende mistillid til den jævne mands sunde fornuft — en foragt for »massen«, som er karakteristisk for alle autoritære ideologier, ligegyldig hvilken oprindelse de har, og hvor meget de end taler i massernes navn. Evne til at kunne skønne over, hvad der er bedst og rimeligst, findes efter denne opfattelse kun hos »eliten«. Derfor var det i middelalderen ikke tilladt for lægmænd at lære andet af bibelen end de brudstykker, der var udvalgte af kirkens mænd og forsynede med retroende kommentarer. Ellers kunne de let være blevet ofre for vranglære og hjemfaldne til evig forbandelse. Derfor bør Marx og de øvrige hellige skrifter serveres for menigmand i passende doser og med passende kommentarer, og alle vantro skrifter bør holdes borte fra ham. Ellers kunne han let henfalde til den »borgerlige ideologi«s frygtelige vildfarelser. Det synes, at folk med denne opfattelse har ringe tillid til sandhedens egen indre magt. Hvis jeg er klippefast overbevist om rigtigheden af en opfattelse, skulle man ellers tro, at jeg ikke behøvede at være ræd for den kritik, der kan rettes mod den, eller for at høre en modsat opfattelse. Det burde blot yderligere grundfæste min tro.

Alligevel er opfattelsen på sin vis forklarlig. Man har en følelse af, at programmet »oplysning, ikke propaganda« på en eller anden måde er slapt og viljeløst. Det er den bebrejdelse, som tolerancens, vidsynethedens og den alsidige saglige oplysnings talsmænd altid har fået rettet imod sig fra zeloter og fanatikere, for hvem spørgsmålet om ret og uret, sandhed og falskhed aldrig har været et problem, og som derfor altid har været rede til med god samvittighed at brænde kættere for deres »retfærdige sags« skyld. Til syvende og sidst drejer det sig om to forskellige mennesketyper, som vel aldrig helt kan forstå hinanden. Fanatikeren vil aldrig forstå, at der også kan være *fasthed* i det sind, som netop af respekt for sandheden og af retfærdighedsfølelse vægrer sig ved ensidigt at tage standpunkt efter gængse partidoktriner, ja, en højere art af fasthed end i det sind, som i blind iver og med skyklapper for øjnene kaster sig ind i kampen på den ene side. Erasmus,*¹) som hørte til den førstnævnte mennesketype, førte i en tid, der var opreven af had og blinde lidenskaber, rimelighedens og

*¹) Erasmus af Rotterdam, hollandsk humanist og filosof (1466—1536).

den gensidige forståelses tale, og han blev stadig anklaget for at være fejg, fordi han, som Luther slyngede ham det i ansigtet, ikke vilde tage noget klart standpunkt i »Herren vor Guds krig«. Det er i tider som 1500-årenes — eller i vor egen tid — ofte sådanne menneskers tragiske lod at blive malet i stykker mellem fanatismens tunge møllesten. Alligevel lød Erasmus' valgsprog *concedo nulli* (jeg viger ikke for nogen), og han forblev trofast mod det.

Efter de erfaringer, vi i den senere tid har gjort, burde det stå klart for os, hvilke konsekvenser en ensidig propagandafarvet oplysningsvirksomhed kan have. I den tyske arbejderbevægelse hamrodes de marxistiske dogmer ind i arbejderne. Det hjalp absolut ikke til at gøre dem immune mod nazismen — tværtimod. Den ene dogmatisme baner nemlig vejen for den anden. Den som f. eks. har lært at tro, at hvert bogstav i bibelen er Guds ord og en urokkelig sandhed, vil meget let, hvis denne tro af en eller anden grund berøves ham, gå til en modsat yderlighed. Alene af den grund, at noget tilfældigvis står i bibelen, bliver det nu absurd og urimeligt for ham. Sådan er det med doktrinarisme. En oplysningsvirksomhed, som er af denne karakter, modvirker al oplysnings fornemste opgave: at lære mennesker at tænke selvstændigt, gøre dem kritiske overfor autoriteter af enhver art. Det er derfor intet paradoks at påstå, at en ensidigt doktrinær marxistisk farvet arbejderoplysning i Tyskland virkede til fordel for nazismen. Ligeegyldig hvilken dogmatisme det gælder — en dogmatisk oplysning dur ikke for et *demokratisk* samfund. Det ligger netop i demokratiets natur, at det behøver selvstændigt tænkende, kritiske mennesker med sund fornuft. Demokratiet behøver også folk med sans for rimelighed, evne til at sætte sig ind og forstå en modstanders tankegang og grunde — hvilket aldeles ikke er det samme som at akceptere dem. Uden ræsonlighed vilde politiske partiers kamp i et samfund let antage former, som ender med at undergrave demokratiet. Hvis man spiller skak med en modstander, har man ganske vist til hensigt at slå ham. Men læg mærke til, at begge spillere stiltiende er enige om at akceptere spillets regler. *Sådan* må det også være med partierne i det demokratiske samfund. Der er visse »spilleregler«, som man ikke kan bryde med, hvis partikampen skal kunne forløbe indenfor demokratiets rammer. Og skal de overholdes, kræves netop noget af den sans for rimelighed, den ræsonlighed, som det er en af det demokratiske oplysningsarbejdes opgaver at fremme.

Nu kan man imidlertid indvende, at spørgsmålet »oplysning eller propaganda« er et fejlagtigt formuleret alternativ. Man kan sige, at al oplysningsvirksomhed *må* være en form for propaganda, at »objektiv« oplysning er en urimelighed. Ifølge manges (ganske vist omdiskuterede) mening er jo alle værdiurderinger subjektive. Må man da ikke i et objektivt oplysningsarbejde fremføre subjektive vurderinger? Absurditeten i et sådant standpunkt og dets uholdbarhed i praksis er åbenbar. Alene det at

udføre et oplysningsarbejde forudsætter, at man akcepterer visse opfattelser som gyldige. I det mindste forudsættes, at man betragter oplysningen (bildningen) i sig selv som værdifuld. Denne opfattelse er givetvis ikke indlysende, og dens rigtighed kan ikke bevises. Tilhængerne af den anden opfattelse — at oplysningsarbejdet er af det onde — ville kunne påberåbe sig en autoritet som selve den vise kong Salomon, der engang under et anfald af livslede skrev: »Hvor der er megen kundskab, der er også megen græmmelse; og den som øger sin viden, han øger sin plage.« Den som uden forbehold slutter sig til denne opfattelse bør naturligvis ikke uden at være nødt til det plage sine medmennesker med at øge deres kundskaber. Den, der udfører et oplysningsarbejde, gør det ud fra en værdiopfattelse. Man kan sige, at han driver propaganda. For han vil noget.

Om man i videnskaben kan klare sig uden værdiopfattelse, skal jeg lade stå hen (jeg tror dog ikke det er muligt i de *humanistiske* videnskaber). Men intet levende og stræbende menneske kan det. Vi kan heller ikke undvære det i vort oplysningsarbejde.

Men fra denne erkendelse — at der i alt oplysningsarbejde må være et moment af propaganda (om ikke for andet så for selve oplysningen) — til slutningen, at man således i oplysningsarbejdet kan drive en hvilken som helst ukvalificeret propaganda, dør er et langt skridt. Vi møder her en tankegang, som er meget almindelig i vor tid, da man gerne vil viske alle grader og nuancer ud og reducere alle spørgsmål til et enkelt enten-eller. Man kunne kalde denne måde at ræsonere på for »de nedbrudte hegns logik«. Om friheden ræsonerer man f. eks. således: Absolut frihed er en meningsløshed, den har aldrig eksisteret og vil aldrig komme til at eksistere. Dette er rigtigt. Men deraf drager man den fejlagtige slutning, at det ikke betyder ret meget, om man har mindre eller mere frihed. I visse lande må man f. eks. ikke tale og skrive imod det herskende regime. Nuvel, svarer han, hersker der måske ubegrænset trykkefrihed og ytringsfrihed i vort land? Nej, men det er et spørgsmål om gradsforskelle, og det er meget væsentligt. — Hans Larsson har skrevet nogle stadig yderst interessante tanker derom i et kapitel »Ja eller nej« (Reflektioner för dagen).

At man altså ikke kan trække nogen absolut klar skillelinje mellem oplysning og propaganda, »insikter och åsikter«, hindrer ikke, at der findes en betydelig *relativ* forskel. En almindelig taktfølelse siger os nok i virkeligheden, hvor grænsen er mellem et oplysningsbetonet og et propagandabetonet skolearbejde.

Men for at vort program ikke skal blive misforstået, må der tages et forbehold til. Det ville være en fundamental misforståelse, hvis man af oplysningsarbejdets mænd og kvinder ville forlange, at de ikke selv måtte have politiske, religiøse eller andre opfattelser, eller at de ikke i deres oplysningsvirksomhed måtte give udtryk for

disse opfattelser. De bør tværtimod, efter min mening, have så godt som ubegrænset frihed i den retning, forudsat at de fremfører deres opfattelse på rette måde, det vil sige: ikke som objektive sandheder, men som subjektive opfattelser, og at de ikke fortier eller afsvækker modsatte synspunkter og nøjes med at fremføre deres egne. Max Weber, den berømte tyske sociolog, skriver et sted: »Er man en duelig lærer, så er det ens første pligt at lære sine elever at erkende de *ubehagelige* kendsgerninger, jeg mener de kendsgerninger, der er ubehagelige for partiopfattelserne. Og der findes for enhver partiopfattelse — f. eks. også for min egen — sådanne ubehagelige kendsgerninger. Jeg tror, at en lærer bør få sine elever til at forstå og gøre dem fortrolige med, at der dermed udføres ikke blot en intellektuel, men også hvad jeg ville kalde en moralsk præstation, selv om det måske lyder lidt patetisk at anvende dette ord om en så selvfølgelig ting.« Dette er rigtigt og værd at tænke over. Men det er også rigtigt, at man — som jeg sagde før — bør have fuld frihed til under de antydede forudsætninger at have og at fremføre ens egne opfattelser, uden at man derfor bliver beskyldt for at drive utilbørlig propaganda. Den frie debat er en vigtig og uundværlig ting i oplysningsarbejdet, og hvorledes skal den frie debat kunne føres, hvis det ikke er tilladt for både elever og lærere åbent at fremføre, hvad der ligger til grund for deres opfattelser. Vil man virkelig forlange af læreren, at han ikke skal være andet end en død marionet, der bare docerer »fakta«, men ikke må give udtryk for en levende personlighed? Parolen »oplysning, ikke propaganda« er fuldstændig rigtig, men den må ikke tages til indtægt for dem, der er bange for spøgelse, ikke påberåbes af dem, der gladelig erkender objektiviteten, når en højskolelærer eller en studiekredsleder fremfører meninger, der stemmer med deres egne, men himler op om propaganda og misbrug af skatteydernes penge, såsnart der fremføres en opfattelse, der ikke falder i deres smag. Den slags har vort fric, demokratiske oplysningsarbejde ingen brug for og vil heller ikke få det.

Endelig må man huske, at også spørgsmålet om, hvad der er partipolitik og hvad der ikke er det, er meget relativt. For nogle årtier siden — før demokratiets gennembrud — ville man sandsynligvis have opfattet det som utilbørlig politisk propaganda, hvis man i oplysningsarbejdet havde forsvaret demokratiet. Efter at alle politiske partier i Sverige (i hvert fald med munden) har erklæret sig som tilhængere af demokratiet, har situationen forandret sig. Derimod blev det i min barndom *ikke* opfattet som politisk propaganda, at der i en af vore lærebøger stod: »Kong Oscar II er sikkert en af de mest begavede monarker, som nogensinde har siddet på en trone.« Selv om denne opfattelse måske ikke deltes af alle, som på den tid havde magten i landet, mente man alligevel, at det var i sin orden, at børnene fik den indprentet. Det var heller ikke politisk propaganda, når man om en af de uomtvistelig tarveligste monar-

ker, som nogensinde har siddet på en trone, nemlig salig Karl XIII, måtte lære følgende linjer af Tegnér: »Med hjärtat milt och fritt, med håret silverfärgat beskyddar Karl ännu ruiner, dem han bärgat.«

Der er to farer, som særlig i denne tid truer de unge. Den ene er den blinde fanatisme, der uden at selv tænke eller undersøge kaster sig i armene på en eller anden ideologi, forsværger sig til en eller anden af de recepter for verdens frelse, som udbydes til salg på torvet. Den anden er den kolde, kyniske skepticisme eller rettere nihilisme, der med en blaseret trækken på skuldrene afviser alting. Vort demokratiske oplysningsarbejde må danne et værn mod begge disse holdninger. Det bedste værn er kritisk tænkende og selvstændige mennesker. Mennesker der véd, at det er menneskeligt at fejle, og som kender deres egen begrænsning, men alligevel ikke opgiver at søge efter sandheden. Mennesker der har vid horisont og stadig er rede til at revidere deres opfattelser og meninger, og som holder sandheden i ære, men ikke forveksler den med dagens skiftende og forgængelige modesandheder. Mennesker som forstår at skelne mellem skin og virkelighed, mellem avner og kærne, og som ikke let lader sig imponere af tomme tønders bulder. Det er den slags mennesker en demokratisk kultur trænger til, og det er den slags mennesker vi i vort oplysningsarbejde skal søge at udvikle.

Artikel i en hyldestbog til Gunnar Hirdman, lederen af Arbejdernes Oplysningsforbund i Sverige, i anledning af hans 60-års fødselsdag den 12. september i år. Oversættelse ved Selma og Frode Kristensen.

EN NY KULTURFORKLARING

af MØLLER NIELSEN

BESKRIVELSEN af ti ægteskaber kan ikke sige os noget sikkert om ægteskabet i almindelighed. Beskrivelsen af ti lærere kan ikke sige noget sikkert om lærerstanden som helhed. Man må have meget større materiale. Det samme gælder kultur. Studiet af dansk kultur kan ikke sige os noget om kulturens væsen som helhed, studiet af middelalderkulturen heller ikke. Dansk kultur er jo kun en stump af europæisk kultur, og middelalderen er kun en partikel af en udvikling på et par tusind år. Ikke engang en fremstilling af Europas kulturhistorie, som fx. de *Hartvig Frisch*, *Gustav Bang* eller *Egon Friedell* har givet, er nok til at sige os noget generelt om, hvordan kulturen i almindelighed opfører sig, for det er jo dog kun en enkelt kultur — ganske vist med periferiske islæt af ægyptisk, ægæisk, mesopotamisk og hellenistiske kulturer, der dog ikke er opstillet som sideordnede eksempler til sammenligning og vurdering.

Vi må have mere materiale, flere kulturer til undersøgelse, før vi med sikkerhed kan sige noget om, hvordan kulturer opstår, vokser, går i stå og går til grunde. Helst må man have samtlige kulturer til undersøgelse udbredt foran sig, og så have evnen til at hæve sig så højt op over det vældige stof, at man kan se hovedtrækkene i det, se perspektiverne fra olympen.

Det er det, den engelske professor *Arnold J. Toynbee* har forsøgt i et kæmpeværk på 3000 sider i seks bind kaldet *A study of History* — sammentrængt til eet bind på 450 sider af *D. C. Somervell* og oversat til dansk i dette efterår under titlen *Historien i nyt lys*. — Det er alene ved sin vældige oversigt, ved den uhyre stofmængde, der er bragt under en samlet synsvinkel, blevet et betagende værk. Man svæver over årtusinders historie, over folkeslag, der dukkede ud af menneskehedens morgentåge, byggede vældige kulturer i Amerikas jungler, i Stillehavets oceanriger, i Asiens dybder, levede

og foldede sig ud og sank atter ned i tidens dyb, mens junglen lukkede sig over det, de havde skabt, og havet skyllede videre om de kyster, hvor polynesierne og ægæerne levede. Og under denne svæven dukker vi gang på gang ned i detaljer — i krige, sociale forhold, regeringsperioder, personskildringer, myter, litteratur og kunst hos utallige folkeslag. Selv om Toynbees teorier skulle være det rene væv og mundsvejr fra ende til anden, så er der i hvert fald én ting, man ikke kan tage fra ham, og det er, at han bereder sin læser en æventyrlig rejse gennem menneskenes brogede historier kloden rundt.

Det er intet under, at han i den angelsaksiske verden har delt sine læsere i næsgruse beundrere og det modsatte. Tilhængernes fløj svinger sig op til så urimelige højder som til at spå, at fremtidens historikere vil tale om »f. T.« og »e. T.« ligesom man taler om »før Kristus« og »efter Kristus«. Fra modsat side benævner man Toynbee som »videnskabelig projektmager« og charlatan.

Det er ikke svært at se, hvorfor Toynbee virker som en rød klud i næsen på flertallet af videnskabsmænd i vor tid. For det første stejler de i deres videnskabelighed overfor næsten enhver generalisation, der ikke lige akkurat er en indlysende naturlov, og navnlig stejler de overfor generalisationer, der ompænder altfor store stofmasser, fordi de af erfaring ved, hvor uhyre talrige afvigelser, der er fra enhver art, enhver regel — ja, hvor uhyre mangfoldige livets foreteelser er. Dernæst er det i vor tid mere priseligt at fordybe sig i et begrænset felt — et speciale — end det er at overskue. Det er på forhånd en mistænkelig sag at beskæftige sig for fuldt alvor med mere end én videnskabsgren. Det er endda betænkeligt indenfor denne at spænde over for store felter — for lange tidsperioder i historien, for store dele af fysik, matematik, zoologi, geologi. Og her er altså en mand, der ikke alene ompænder flere kulturers årtusindlange historier, men også betjener sig af psykologi, biologi, mytologi, sociologi, religionshistorie o. s. v. — hvoraf flere videnskaber allerede på forhånd har et tvivlsomt rygte. Han er enten kætter eller fantast ... eller det der er endnu værre: en romantiker!

Nu skulle man ellers tro, den tid var forbi, da man prøvede på at forklare menneskelivet ved een enkelt idé som i Hegels dage. Idéfilosofien skulle man dog tro var dræbt en gang for alle af erfaringsfilosofien, men se om der ikke op af erfaringsvidenskabens bål slagrer en idé som en fugl fønix af asken.

Der er nemlig næppe nogen tvivl om, at Toynbees historieopfattelse er en idé mere end den er et resultat af empirisk forskning. Det er sikkert ikke stoffet, der ved sin egen logik har vist ham, hvordan det hænger sammen. Snarere har han fået en idé, og så har han prøvet, hvordan stoffet lod sig indpasse under den, og om ideen var en plausibel forklaring på det, han kunne iagttage. En sådan fremgangsmåde er

»De primitive samfund, som vi kender dem ud fra direkte iagttagelse, kan sammenlignes med mennesker, der ligger sløve hen på en bjergafsats med en afgrund under sig og en stejl klippevæg over sig. Kulturerne kan sammenlignes med deres ledsagere, der lige har rejst sig og er begyndt at klatre op ad klippesiden ovenover — — og vi kan se, at for hver enkelt, der nu klatrer af alle kræfter, er dobbelt så mange (de uddøde kulturer) faldet slagne tilbage på klippeafsatsen.«

Arnold J. Toynbee.

i vore dage nok til at nedkalde banulle og fradømmelse af ære og tilregnelighed som videnskabsmand.

Lad os da slå ned på Toynbees fikse idé og se, hvad den indebærer. Det store spørgsmål, han har stillet sig, er dette: *Hvordan opstår kultur?* Og det store svar, han finder, bygger han hele sin bog og hele sit historiske syn på. Det lyder: *Kultur er svar på en udfordring.*

Den ægyptiske kultur opstod ikke, fordi Nilens bredder var frugtbare, takket være flodens aflejring af slam ved dens stigen og fald. Disse bredder var nemlig ikke frugtbare, da Ægypterne besatte dem. Det er noget, de har gjort dem til. Nilbreddernes frugtbarhed er netop et resultat af den ægyptiske kultur. Før den opstod, var der på dette sted en uhyre øde sivbevokset sump. Ved at overvinde denne udfordring fra naturens side skabte Ægypterne deres årtusindlange storartede kultur.

Rom blev anlagt på et af Italiens mest ubeboelige steder. Capria lå på et gunstigt sted, men Rom blev verdensmagten. Mayakulturen opstod ved en udfordring fra den

tropiske urskov, Andeskulturen ved udfordring fra den trøstesløse højslette. Den ægæiske kultur opstod ved udfordring fra middelhavet o. s. v.

Denne idé er ikke os danskere fremmed. Vi kender den fra *Johs. V. Jensen* og har fået den strålende fremstillet i romanform i *Den lange rejse* — særlig i *Breen*, hvor hovedtanken netop er den, at kulturen opstod derved, at nogle mennesker — symbolsk forenet i personen *Dreng* — modtager udfordringen fra kulden, istiden og klimaet, trodser den og skaber ilden, klæderne, jagtredskaberne, forrådsdamre, agerdyrkning, plov og hjul og skib.

De der ikke besvarede kuldens udfordring, men som forblev i varmen og troperne, de forblev også kulturløse, pygmæer og »grævlunge«, som Johs. V. Jensen kalder dem.

Så langt er Toynbee og Johs. V. Jensen enige, men når den sidste i et storslået syn ser kulturen brede sig fra Jylland ned over Europa, tilspidse sig i den gnist, der hedder Kolumbus, som sætter over til Amerika, med de nordiske egenskaber, som breder sig dér og bliver til Amerika, skyskraberkulturen, teknikens triumf indtil atombomben, og når han kommer til, at årsagen er »noget i racen« — en længsel, en evig søgen efter »det tabte land«, den hvide mands ulægelige længsel — så hører ensartetheden i de to seeres opfattelse op.

Kulturer opstår ikke ved udbredning, siger Toynbee. Den europæiske kultur er ikke noget, der har udbredt sig fra den ægyptiske. Den ægyptiske kultur har ingen forgænger og ingen efterfølger, påstår han. Ligeså lidt stammer den fra jyderne — som Toynbee iøvrigt har vældig respekt for. Det er heller ikke racemæssige egenskaber, der fremkalder kulturer. Enhver race kan på givne tidspunkter give sig til at frembringe kultur. Hvad er det for et hovmod at mene, at vor kultur er den eneste, den fineste, den største? Kinesere, indere, indianere, arabere, mongoler og polynesiere har frembragt vældige kulturer. Nej, racen er det ikke.

Toynbees forklaring er da den, at der i enhver race kan fødes skabende individer — enkeltvæsener, der under visse tilstande svarer på forholdenes udfordring, hvad enten denne nu stammer fra naturen eller fra krige, undertrykkelse, forfølgelse eller andre tryk. Disse skabende individer kan under særlige omstændigheder få de andre med sig, og dermed er en kultur sat i vækst.

Dette er en teori, der vil påkalde kritik, ikke mindst fordi den er i familie med halvfemsernes og Nietzsches idé om »det store menneske som kulturens kilde«, det, der affødte en skræmmende genidyrkelse og senere en katastrofal »føreridé«. Her vil diskussionen igen tårne sig op om, hvorvidt »fremskridtet« kommer fra det enkelte begavede individ eller fra en gæring i en kollektiv masse, hvor den ene inspirerer den anden, og alle påvirker hverandre til umærkelige forbedringer, der til sidst bæres frem som en samlet sum af fremskridt.

Tiden ynder mest den sidste tanke, smertelig belært af visse »eneres« katastrofale »genialitet«. Man vil påvise, at alting i dag er »teamwork« — at selv videnskabens vældigste sejre ikke er resultatet af den ene eneste geniale videnskabsmands indsats, men fremgår af et indbyrdes samarbejde mellem videnskabsmænd i mange lande og mange verdensdele. Isoleret geni gives ikke mere.

Ikke desto mindre opererer psykologien med typer, der har lederegenskaber og typer, der af natur går ind i en flok, som lader sig lede, ligesom den skelner mellem typer, der reagerer originalt og skabende overfor tilværelsen, medens andre typer af natur reagerer traditionelt og gentagende overfor den samme tilværelse. Endelig er der jo ikke noget i vejen for, at det omtalte videnskabelige internationale »teamwork« er et samarbejde netop mellem »skabende typer«. Et særegent træk ved denne type turde jo netop være evnen til at lade sig inspirere og at reagere på andres ideer. Hvis troen på »genier« trænger til en revision, skulle den vel netop gå ud på at vise, at »geniet« eller det såkaldte »skabende individ« aldeles ikke som hidtil antaget er en enspændernatur, men at det væsentligst nærer sig ved påvirkninger og kontakt. Med andre ord, at det slet ikke er asocialt.

Imidlertid er det Toynbees overbevisning, at man her står ved årsagen til al kultur. Han opregner 21 kulturer, som de eneste mennesket har haft, efter hvad vi ved. Resten er primitive — og dem er der masser af, selv om der kun er få individer i hver, og så er der standsede kulturer som eskimoernes plus forstenede kulturpartikler fra fjerne forlængst afdøde kulturer.

Efter at have beskæftiget sig med disse kulturer, der, som vi har antydnet det, spænder fra Ægypten over Hellas, Rom, Iran, Arabien, Indien, Kina, Japan, Amerika, Vesteuropa og Rusland, vender han sig til en analyse af kulturens vækst, sammenbrud og opløsning. Det skal straks bemærkes, at Toynbee ved »sammenbrud« forstår stagnation, stilstand.

En kultur vokser så længe, et samfund besvarer udfordringer, siger han. Det er ikke nok, at et samfund besvarer een stor udfordring. Når sejren er vundet, ligger der i selve sejren en ny udfordring, der må besvares — hvis ikke bryder kulturen sammen og opløses. Toynbee tilføjer, at den nye udfordring altid kræver en mere åndelig reaktion end den foregående. Han nævner mange eksempler på dette, vi skal nøjes med at gengive een.

At opfinde automobilet er et svar på afstandenens udfordring. Den ny udfordring består i at overvinde den fare, der herefter opstår, idet den store hastighed udsætter bilisterne for at tilintetgøre hinanden. Afstandens udfordring kunne altså besvares ved teknik, men hastighedens udfordring må besejres ved regulativer og moral.

Kulturens udvikling foregår altså altid ved en skiften fra ydre omgivelser til indre — ved det, som han kalder en *æterisering* — en åndelig vækst. Derfor kan det meget vel ske, at tekniken i et samfund stadig udvikler sig, mens den åndelige vækst d. v. s. kulturen er gået i stå. Dette mener Toynbee er vor vesterlandske situation i dag.

På et eller andet tidspunkt sker det skæbnesvangre, at »det skabende mindretal« i sejrstolthed og selvglæde holder op at reagere på udfordringer og »hviler på åreerne«. Det forvandler sig fra et »førende mindretal« til et *herskende* mindretal. Det danner en universalstat, som det hedder i Toynbees sprog. I et sådan stagneret samfund danner der sig et indre proletariat, og da dette har mistet sine førere, danner det sig en religion, der skal befri det for det herskende mindretals åg. Kristendommen var det indre proletariats religion overfor romerriget. Den er et svar på despotiets udfordring.

En kulturs sammenbrud består altså i, at det herskende mindretal mister sin evne til selvbestemmelse. Det bestemmer ikke, hvad proletariatet skal tro og tænke. Det kunne måske komme ud over dette ved at regere gennem nye institutioner, men det prøver altid på at bruge gamle i stedet. For tiden har vi f. eks. en teknik, der i et og alt er anlagt på internationalt samvirke, men der regeres alligevel ved hjælp af ene-vældens statsform, altså nationalt, følgen er, at det knager og brager, og at den gamle nationale læderflaske er ved at sprænges af den nye internationale vin. Stagnationen opstår endvidere ved forherligelse af forfængelige førere, forgængelige institutioner og en gammel teknik og ved militarisme.

Så indtræder kulturens opløsning, og dens symptomer er indre splid i både samfund og de enkelte individers sind, ved syndsfølelser, ved romantiske utopier, der enten ytrer sig som forsøg på at komme tilbage til en herlig fortids tilstande, som aldrig har eksisteret, eller frem til teoretisk fuldendte forhold, som aldrig kan realiseres.

Dette er i grove træk den kulturens biologi, Toynbee har udformet. Den indeholder naturligvis et mylder af nuancer og detaljer, som slet ikke har kunnet få plads her.

Dens hovedtanke er imidlertid, at »det skabende individ« er kilden til kulturvækst. Det kan altså som nævnt se ud, som om Toynbee kunne give anledning til nye drømme om den herlige ener, men Toynbees »skabende individ« adskiller sig på det stærkeste fra Nietzsches »blonde bæst«, derved at Toynbee tillægger dette individ en stadig større »æterisering«, en stadig større åndelig spændkraft, en stadig større moral og opofrelse overfor sine medmennesker, hvor Nietzsche tildelte sine overmennesker stadig større amoralitet og »naturlighed«.

Den, der ynder at tage varsler af filosoffernes idealskikkelser, tør da se lyse tider i møde for kultur og menneskehed — hvis Toynbee altså er filosof.

Møller Nielsen.

HVIS IKKE
FOVA
VAR...

Af FRODE KRISTENSEN

HVIS ikke FOVA var, så var der heller ingen Brigade!« udbrød en dansk soldat ved et af vore fritidsudvalgsmøder. Fritidsudvalgsmøder er, så vidt jeg ved, en opfindelse af Brigadens leder, general Allerup. Det er et demokratisk præget indslag i den autoritære verden, som hæren er. Fritidsudvalgene er som en rådgivende stænderforsamling. FOVA-ledelsens møder med fritidsudvalgene er fortrolige; der refereres intet offentligt fra disse møder, og deltagerne kan frit tale ud om alt, der ligger dem på sinde, uden at risikere ulemper af nogen art bagefter.

Det benytter soldaterne sig også af. Ved et sådant møde blev der fremført en del kritik af FOVA. Jeg svarede med at forklare, hvad FOVA udrettede, hvad det kostede og hvorfor. Derefter var det en soldat sprang op og udbrød: »Hvis ikke FOVA var, så var der heller ingen Brigade!« Han mente dermed, at hvis ikke det arbejde, der udføres af FOVA, blev udført, ville tilværelsen ved Brigaden være så utålelig, kedelig og interesseløs, at utilfredsheden ville hindre Brigadens opretholdelse.

Større ros har FOVA vist aldrig fået. Oftest høres sur og usaglig kritik. Rosen er også overdreven. Selvfølgelig kan Brigaden bestå uden FOVA. Men soldatens ord rummer en fundamental sandhed. — —

*

Det var en brand, der blev kastet ind i vore sjæle, da forsvarsminister Rasmus Hansen i forsommeren anmodede mig om at tage ned til Brigaden og overtage ledelsen

af FOVA. Svaret skulle gives inden 20 timer: ja eller nej. Efter megen tvivlrådighed blev det ja, og højskolens bestyrelse bevilgede venligst et års orlov. Havde jeg sagt nej, ville jeg sandsynligvis aldrig have fået fred i sindet for det. Sagde man ja, tog springet ud i det ukendte og knækkede halsen ved det, nåja, så var det løb kørt. Jeg tog springet.

Så stod Selma og jeg da nede i brigadelandet, i et miljø, der var os ærkecivilister yderst fremmedartet. Generalen tog venligt imod os og overdrog mig FOVA. — —

*

FOVA er en forkortelse af Folk og Værn-afdelingen ved Den danske Brigade i Tyskland. FOVA omfattede på det tidspunkt, da jeg tiltrådte, lige ved hundrede civilt ansatte danskere foruden ca. halvandet hundrede tyskere, de sidste væsentligst til hjælp i klubber, hoteller og messer. Afdelingen har nu 11 klubber, to hoteller og to messer; den sørger for underholdning: musik, sang, skuespil m. m.; den sørger for både den obligatoriske og den frivillige undervisning for soldaterne og forestår to skoler for børn fra danske familier ved Brigaden; den har oprettet og driver fire biografteatre og fire folkebiblioteker; FOVA's socialrådgiver yder soldaterne juridisk bistand i personlige og borgerlige anliggender. Budgettet er på over en million kroner. Dermed er omridsene af denne organisation antydet.

Det fremgår heraf, at FOVA's fornemste opgave er både at give soldaterne rekreation — afveksling og afspænding — og give dem mulighed for at få noget ud af deres fritid, at fortsætte deres uddannelse og fortsætte en del af deres normale tilværelse hjemmefra. Set ud fra et umiddelbart militært behov ville det være tilstrækkeligt at »slå tiden ihjel« for soldaterne, at give dem en underholdning lagt til rette efter, hvad de mest uvidende og ugidelige kunne gontere, d. v. s., hvad man tror »folk kan li'«. Det var noget diktaturstaterne forstod sig på. »Kraft durch Freude« huskes endnu, en god idé, der fik en udemokratisk udformning. Et demokratisk samfund kan aldrig blive stående ved det, at bare soldaterne får en underholdning, der kan få de mest primitive til at slå sig på lårene af grin, så er det godt. Demokratiet må forlange, at hæren er på linje med det øvrige samfund, og at den militære tjenestetid ikke blot har det formål at lære de unge mennesker krigens håndværk, men tillige har det formål at udvikle dem som mennesker og medborgere. Det var en af de ting, forsvarsministeren pålagde mig ved min afrejse til Brigaden at virke for, at undervisning og underholdning for soldaterne måtte være af en sådan art, at soldaterne fik et udbytte ud over det rent militære af deres ophold i det fremmede land og kunne vende tilbage til Danmark som positive medborgere i vort samfund.

*

Bedst får vi måske et indtryk af, hvad FOVA betyder, hvis vi følger brigadérens færd i fritiden. Vi vil ikke følge ham overalt. Nogle går med tyske piger, hvilket man med et misvisende udtryk kalder fraternisering. Det gælder dog kun et mindre antal. Nogle driver den farlige sport: sort-børs-handel. Oftest vistnok i den ret uskyldige form, at de sælger en del af deres cigaretration og derved skaffer sig nogle tyske mark, for hvilke de køber ting, de gerne vil have med hjem som gaver til mødre eller kærester eller som erindring. Begge dele er forbudt, og vi lader disse problemer ligge.

Som alle unge mennesker holder brigadéren af at gå i biografen. Vi har biograf i hver garnison. De tre ligger indenfor kasernens område, den fjerde ti minutters gang fra kasernen. Deres størrelse er fra godt 200 pladser til godt 500. Maskinerne er skaffet hjemmefra, udmærkede ting; iøvrigt er de indrettet efter »de forhåndenværende søms princip«. Det er en fornøjelse at se, hvorledes de filmt teknikere, vi har til at forstå biograferne, kappes om at opnå det allerbedste i tekniske raffinementer og i udsmykning af lokalerne, der har været beregnet til alt andet end biografteatre. Hver film spilles to eller tre gange efter behov, og der skiftes to gange egentlig. Filmene lejes fra de store filmsselskaber på gunstige vilkår til det særlige formål. Af og til har vi også danmarkspremiere på en film. Men oftest har filmene været spillet en tid hjemme, før de når ned til os. I den henseende er forholdene ved Brigaden som i de fleste danske købstæder. Vi må også tage film af meget variabelt indhold. Det er vist kun en fordel. Egentlig underlødige film har vi ikke haft, de vrages af Folk og Værn i København, hvor et vist udvalg foretages. Vi tager i almindelighed 50 øre for en biografbillet. Af og til giver vi dog gratis forestillinger.

Af overvejende underholdende art er de fleste tourneur, FOVA skaffer her ned. Det kan være teaterstykker som »Tvillingerne« (af Shakespeare), »Kære Ruth« o. l., det kan være Week-end Hyttens kor, Aage Juhl Thomsens orkester fra Holberghaven, studentersangerne fra Århus, oplæsning af kongelig skuespiller Rasmus Christiansen, af den unge skuespiller Sven Fridberg o. s. v. To à tre gange om måneden har vi noget af den art. FOVA ville med rette over sine scener kunne sætte mottoet fra Det kongelige Teater i København: »Ej blot til lyst«.

*

Brigadéren kan ikke nøjes med biograf og tourneur alene. Han vil gerne ud at se sig om i landskabet. Her støder han straks på vanskeligheder. Når han kommer udenfor kasernen, holder der en tysk bus, som han for en billig penge kunne køre lange ture med. Men brigadéren må ikke køre hverken med tyske busser, sporvogne eller jernbaner, heller ikke tage »lift« med en tysk bil ude på landevejen. Hvis

MP-erne (militærpolitiet), der sværmer omkring på de mest utænkelige tider og steder, opdager ham, bliver han straffet. Han må ikke have tyske mark. Hvis han alligevel har nogle, har han skaffet sig dem illegalt. Så bliver han knaldet.

Brigadéren må overhovedet ikke »komme under tysk tag«, som det hedder, en bestemmelse med meget vidtrækkende konsekvenser. Derfor er han ilde stedt, når han kommer udenfor kasernen. Men ud må han. Ellers bliver opholdet en koncentrations-lejr-tilværelse for ham.

Her er det FOVA's klubber har deres opgave: at være steder udenfor kasernen ude i byen, hvor brigadéren kan gå ind og finde lidt af det miljø, han savner fra danske hjem og danske restauranter. Her kan han altid slå sig ned, enten han har penge at købe noget for eller ej. Her kan han få en bajer (50 øre), han kan få kaffe, te, wienerbrød, han kan undertiden, hvis han bestiller det i tide, få bøf med spejlæg, en kotelet eller andre varme retter, og han kan altid få serveret lækkert smørrebrød. I klubben findes danske aviser og på væggen hænger gode reproduktioner af danske maleres værker.

Som regel er der fortrinlig musik, nu oftest ved tyske musikere. Selv om besøget ikke altid er så stort, som vi kunne ønske, imødekommer klubberne dog et meget vigtigt behov. Man ser det klarest, hvis man forestiller sig, hvorledes det ville være uden disse klubber.

*

Selvfølge kommer brigadéren ofte ud på øvelser. Det giver ham et ikke ringe kendskab til landskabet i den nærmeste omegn. Ved de enkelte store militære øvelser, der holdes sammen med nordmænd og englænderne, får han andre egne af Tyskland at se, og selv om disse øvelser kan være meget anstrengende, giver de brigadéren store oplevelser: han får nyt land at se.

Det er dog ikke nok bare at se og fare forbi tingene. Brigadéren må *vide* noget, lære noget om det, han ser og oplever, han må have det sammenlignet med andet, især med, hvad han kender fra sit eget land.

Her er vi ved et af undervisningens vigtigste områder. Og her har de fleste undervisningskonsulenter som lærere ydet en meget værdifuld indsats. Takket være denne indsats har en stor del af brigadéerne fået noget af det udbytte af opholdet her nede, som en længere udenlandsrejse kan give.

For det første har undervisningskonsulenterne taget soldaterne med på ekskursioner, et kompagni eller batteri ad gangen. Det sker i nært samarbejde med kompagnicheferne m. fl., der i almindelighed har vist stor forståelse for sagen, og som har muliggjort kørsel ved at kæde udflugten sammen med en eller anden art af øvelse. Så føres

General Allerup overdrager FOVA-styrken til Frode Kristensen.

soldaterne til slotte, kirker, muséer o.l., får forevist interessante geografiske eller geologiske foretelser, besøger moderne landbrug, havneanlæg, kanal- og digeanlæg, olieboringer og så videre og får sagkyndig redegørelse for, hvad de ser.

Det er noget alle soldater, der gerne vil lære noget, sætter overordentlig stor pris på, fordi de føler, at herved lærer de noget af værdi. Det samme gælder de foredrag og samtaler, som undervisningskonsulenterne har for soldaterne, om problemer, der har forbindelse med, hvad de ser og oplever under opholdet her nede: Træk af Sønderjyllands historie, Oldenburg land, dets geografiske, historiske, befolkningsmæssige og erhvervmæssige forhold; Tysklands opstigen til stormagt og dets fald. Forholdene i Tyskland i dag, derunder inflation og pengereform, problemer vedrørende de 11 millioner flygtninge i Vestzonen foruden de talrige »displaced persons«, hvis tragedie vi daglig har for øje. Der er så rig lejlighed til at drøfte både diktaturets og demokratiets problemer og for øvrigt drage sammenligning med de danske samfundsforhold, som er hovedemnet i den obligatoriske undervisning.

Da undervisningskonsulent lektor Hasselmann fra Odense forlod os i sommer, for-

skaffer vi dem hjemmefra. Det har vist sig, at bibliotekarerne lettere kan udføre deres arbejde blandt soldaterne end f. eks. lærerne kan det. Afgivelser til vagter, afbrydelse på grund af øvelser o. l. forstyrrer ikke biblioteksarbejdet væsentligt, idet den enkelte soldat kan låne en bog, når det passer ham, og tage den med på vagter og øvelser.

I forbindelse med undervisningskonsulenterne giver bibliotekarerne undervisning i bøgernes brug (også i Kraks vejviser som på Roskilde Højskole). Det bidrager til at gøre soldaterne fortrolige med biblioteket. Forleden fik overbibliotekaren frk. Gyde Pedersen (der leder biblioteket i Holbæk, når hun er hjemme) en meddelelse om en tidligere brigadér. Han havde fået plads som karl på en gård i Jylland, og hans husbond var forbavset over, at han læste en del og var fortrolig med brugen af håndbøger. Hvor har du lært det? spurgte husbonden. »Det hár a lær' ved æ brigade«, svarede karlen.

Det er naturligvis noget af en solstrålefortælling. Men den siger noget om, hvad bibliotekerne betyder her nede. Når bibliotekerne har fået held til at udrette så meget, som tilfældet er, skyldes det i første række, at de har været ledet af folk, som havde den pionérånd, der har præget det meste af dansk biblioteksvæsen under dets vældige udvikling i de sidste årtier, at bibliotekarerne holdt af soldaterne og gjorde alt for at hjælpe dem og gavne dem. Det er en fornøjelse at komme ind på bibliotekerne i de travle udlånstimer eller i læsesalstimerne. Indenfor bibliotekets vægge ligesom smyger brigadéren det militære af sig og føler sig som fri borger, han føler sig hjemme og hygger sig. Og det er godt for ham.

Ja, denne artikel, som redaktionen har bedt mig om, er blevet en slags rapport til gamle elever og venner om arbejdet »somewhere« i Tyskland. Det er et arbejde, der koster penge, mange penge. Og dog er det kun en ringe brøkdel af de militære omkostninger. Det er rimeligt, at danske borgere stiller krav om, at pengene bruges på forsvarlig måde, det vil sige, at man får det mest mulige ud af dem til gavn for soldaterne. At se efter at dette sker, er også en af mine opgaver her nede.

Der har i bladene, bl. a. på grundlag af hovedrevisoratets betænkning til rigsdagen, der indeholdt bemærkninger, som nu er forældede, og tal, som var fejlagtige (hvilket rigsdagen ikke er tjent med), været rettet megen kritik mod FOVA.

Hvis de danske borgere formåede helt at sætte sig ind i, hvorledes forholdene er for den ungdom, der skal løse besættelsens opgaver her nede, da ville de næppe have noget at indvende imod, at dansk ungdom ved Brigaden med hensyn til biblioteker, undervisning, underholdning, klubber m. m. får vilkår, der i nogen grad kan stille dem lige med ungdommen i hjenlandet, og man ville forstå, at det ville koste dyrt *ikke* at udføre det arbejde, der er FOVA's.

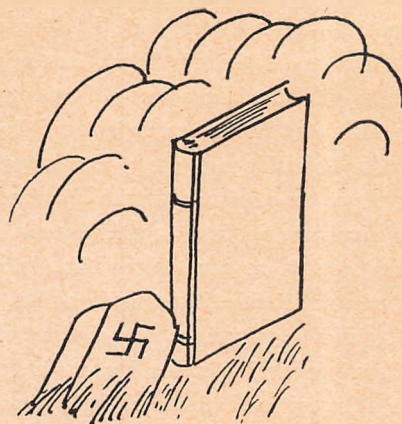
Frode Kristensen.

Hjorth Nielsen: Fynsk landskab.

Tanker omkring en bog

Af EBBE MUNK

TANKEVÆKKENDE og foruroligende. Disse ord er i tidens løb anvendt om så maugen en bog, at de efterhånden har mistet deres værdi. Men det kan ikke desto mindre være rammende udtryk. Det gælder, når talen er om »Mødet ved Milepælen«, som er skrevet af den venstreorienterede norske forfatter og kritiker Sigurd Hoel om besættelsestidens Norge.

Bogen behandler et endnu aktuelt problem, nemlig vor stilling til nazisterne og de folk, der gik med dem. Men det er måske ikke noget problem? Nej, når man holder sig til loven og lader den tænke for sig. Og det er vel det, vi gør i dette tilfælde. Vi holder os til loven og lader den dømme, hvad enten det så er den skrevne lov eller den langt mere omfattende uskrevne lov (sæd og skik, moral, god tone og hvad man ellers kalder den). Det er det nemmeste! Og det er også det sikreste. At komme i modstrid med sæd og skik og blive ringeagtet af dem, man selv agter, og hvis agtelse man ikke kan undvære, det bryder man sig ikke om. Og loven er vel god nok? Jo, i de fleste tilfælde, men den sandhed, der findes i loven, er en gennemsnitssandhed og kan ikke være andet. Loven er en handlingsnorm, der skal følges overfor en række nogenlunde ensartede tilfælde (med eftertryk på *nogenlunde*). Men når man står overfor det enkelte menneske, hvad skal man så med en gennemsnitssandhed?

Den slags tanker trænger sig på, når man læser Hoels roman. Det er ikke alene besættelsestidens Norge, den handler om. Nej, dens hovedproblem er evigt aktuelt. Det er spørgsmålet om skyld, det spørgsmål, som tilspidises efter besættelsen. Et

Sigurd Hoel: MØDET VED MILEPÆLEN. Gyldendal 1948.

ubehageligt problem at give sig i lag med! Man kommer uvægerligt — før eller senere — til det spørgsmål: Du selv, er du skyldfri?

Det er det, der gør bogen foruroligende. Den piller ved et gebrækkeligt bygningsværk, vi ellers hæger varsomt om, og som står sikrest i halvmørke. Det er det skøre glashus, der kaldes den gode samvittighed. Dette kommer med en meget fin ironi frem under fortællingens gang. Den spændende handling berettes af en norsk frihedskæmper, en snart midaldrende akademiker, der lyder dæk- og øgenavnet »Den pletfri«, et navn han slet ikke er utilfreds med. Til hans hus bliver sendt en mand, hvis nerver har svigtet, og som derfor skal befordres videre til Sverige. Denne mand har et symbolsk arbejde, idet nazisterne hos ham kan tegne en forsikring i konens navn for det tilfældes skyld, at den rigtige hest ikke skulle komme ind. De oplysninger, han får ad den vej, tilstiller han modstandsbevægelsen.

Men tvivlen har ædt sig ind i hans sind. Nogle af de nazister han besøger og udleverer, har han — rent menneskeligt — fået sympati for, og det er sket, at han om aftenen, når alle katte er grå, har fået besøg af folk fra den modsatte side, folk som også godt kunne tænke sig at tegne en forsikring. De besøg har ikke virket opmuntrende. Yderligere er han truffet sammen med en forhutlet nazist Berg, hvis forfald han selv er skyld i. Efterhånden slår nerverne klik. I embeds medfør bliver han regnet for blakket af sine egne — og hvem kan holde til det?

Netop derved, at manden, Hr. undskyld — som Den pletfri kalder ham — er ude af ligevægt, antydes det, at hans forsvar for nazisterne er sat på spidsen. Den pletfri tager Hr. undskyld og hans tale meget overlegent: en syg mand, velmenende, men svag, lad os få ham til Sverige. Og det kommer han. Men denne Berg, den forhutlede nazist, som han nævnte, er Den pletfris ungdomsven. Nu har Den pletfri god tid, og han sætter sig da for at grave ned i erindringen og undersøge, hvorfor Berg og andre ungdomsvenner blev nazister — overlegent og forstående. Man må jo kunne forhindre, at sådanne ulykkestilfælde sker i fremtiden. Og Den pletfri dukker ned i erindringen. Men han dukker ikke pletfri op igen. Gang på gang støder han på pinlige tildragelser, som hans underbevidsthed havde gemt afvejen for husfredens skyld. Ja, mens han udreder trådene, viser det sig, at et par tidligere venner og nuværende nazister har fået deres kurs bestemt af hans handlinger. Navnlig på eet punkt har han svigtet: overfor den pige han elskede og skulle have et barn med. Hun blev i stedet for gift med en af de studiekammerater, der blev nazister, en læge, som han selv har såret på det voldsomste, en følsom natur forskanset bag kynisme. Og så sker det, han står ved milepælen, mens han står ved udgangen af sin ungdom, som han er ved at gøre op med, at skyggerne fra hans ungdom bliver levende og ubehageligt håndgribelige. Han kommer i forhør med tortur hos den omtalte læge (som ved valget af politisk

standpunkt har ladet sig lede af hadet til Den pletfri), og det viser sig, at det barn, han skulle have med pigen, nu er lægens legitime søn, en fuldblods nazist, som med ungdommens fanatisme er på vej mod undergangen. Bogen indledes med notitsen om denne søns domfældelse: — Han fik 8 år. — Hvis vi regner med den sædvanlige afkortelse af fængselstiden, kommer han ud når han er niogtyve. Så er han en ung mand endnu — men stivnet, forhærdet, fuld af had og hævntanker.

Dette tilfælde, hans nazistiske søn, er symbolsk. Bogen munder ud i en vision: Jeg så nazismen som vort uægte barn, avlet i blindhed og fejghed, forrådt i moders liv og overladt til sig selv, til lud og koldt vand. Argumenterne herfor findes bl. a. i Hr. undskylds tale i bogens indledning: — Hvem af os er så ren, at han kan stå frem på torvet og sige: Jeg er ikke nazist. ... Og jeg er heller ikke skyld i, at nogen er blevet det.

Ingen, heller ikke de politiske partier, kan sige sig fri for at have været med til at fylde nazisternes lejr: arbejderpartiet og venstre, fordi de forsømte forsvaret, kommunisterne som skræmte dem, højre som lovpriste Hitlers bolværk mod kommunismen osv. osv. Men ikke mindst gælder det dem, som samfundet havde misrøgtet, og som søgte anerkendelse og økonomisk tryghed i det nye parti. I den forbindelse kan jeg ikke lade være med at tænke på et stort provinsblad herhjemme, der — før krigen — hver dag havde en lille opsats, hvor regeringen blev beskyldt for at øve flertalsdiktatur. Der blev senere en særlig stor tilgang til L. S. fra denne egn.

De nazister, der optræder i bogen, hører næsten alle til den værste type. Det var jo da heldigvis ikke reglen, at nazisterne deltog i tortur. Men jeg forstår godt, hvad der har drevet Hoel til at skildre netop de værste. Flere af os har vel oplevet det, at efter besættelsen med dens hårde og nødvendige kamp mod det, der ville kvæle os, dukkede en glemt viden op, nemlig den man kan kalde den humanistiske, den medmenneskelige viden, en fornemmelse af at trods alle tilsyneladende eller reelle forskelle, har vi en fælles kerne, er skrøbelige væsener, underkastet den samme lov. »Jeg er et menneske, og intet menneskeligt er mig fremmed«. Nej, hvis man har mod til at kigge ned i sig selv, kommer man nok til det resultat. Og det er det, den efterhånden mindre pletfri gør. Det er, som der føres en dialog mellem denne fornemmede, medmenneskelige viden og den harme, besættelsesårene måtte vække, og som gav styrken i kampen. De allerværste eksempler kalder harmen frem. — Torturisten! Se, her er han! *Ham* kan du vel ikke kendes ved? — Nej — Og dog; det viser sig skam, at det er mig, der har optændt dette forfærdende had. — Javel, men se så her! Videnskabsmanden, der nøgternt og lidenskabsløst foretog sine eksperimenter i koncentrationslejrene. Han er da umenneskelig? — Ja, det er han. Men hvordan var det? ... Og Den pletfri mindes et experiment, han foretog sammen med nogle kammerater som ung. De stak en bræn-

dende avis i en myreture og studerede myrernes reaktioner, så dem brænde i flammerne under deres arbejde på at udbedre skaden. — Men derfra til K. Z., der er dog et spring? — Ja, men følelsens kvalitet, var det ikke den samme?

Hoel skildrer selv denne medmenneskelige fornemmelse i smukke, men dunkle ord: — Sådan går vi alle med et bundet liv i os, et frydefuldt og kvalfuldt liv fra tiden bag horisonten. Den uendelige kvals og den uendelige fryds tid. Når det lykkes os at forløse noget af det, føler vi en sammenhæng med os selv — med os selv fra begyndelsen af — og med alt og alle. (Hos Hoel er det altså en endnu mere omfattende følelse, universel kunne man måske kalde den).

Barnet lever i den store sammenhæng, som vi mister (vi specialiseres og isoleres), men som vi altid længes efter at genoprette »og som vi oplever påny i den store forelskelse, den store sorg, og det som nogen kalder »religiøs forløsning«.

Der er ingen tvivl om, at Hoel ser vejen frem i en revolutionering af opdragelsen. Han taler om den flok af gamle mænd med løftede pegefingre, der får ungdommen til at svigte kærligheden, (som i allerhøjeste grad har en erotisk side), og som kuer ungdommens styrke, og bliver styrken ikke brugt, så bliver den misbrugt. Får den ikke lov til at udfolde sig i kærlighed, så udfolder den sig i had, i nag, i misundelse og mistanke. Rationalistisk udtrykt er meningen vel den, at man må bekæmpe den autoritære samfundsform med alle dens forbandelser — ved at bekæmpe den autoritære opdragelse.

Når man har lukket bogen, sidder man tilbage med en torn i samvittigheden. Skyld eller ikke-skyld. Det er dog et uhåndterligt problem. Jeg ser for mig ansigter fra skolebænken i Fårhuslejr, hvor jeg har været lærer. Var de ringere end jeg? Nej, ham der sidder der på første bæk til højre — han er diktaturtilhænger — men han er ganske givet bedre end jeg målt rent objektivt, efter almindelig målestok, mere ordholdende, mindre anlagt for kompromis. Og de andre? Ja, der er vel nogle slemme drenge imellem. Men overfor mig optræder de stort set yderst elskværdigt, mange af dem viser mig tillid, og jeg har for lidt indflydelse til, at man skulle kunne opnå noget ved fedteri. Hvem siger, at de ikke kunne blive ved med at være elskværdige, hvis betingelserne var tilstede. Ja, de har måske udført uhyggelige ting. Jeg har ikke set deres akter, men de kan altså være anderledes. Det er dog værd at notere sig. Er der flere psykopater indenfor end udenfor pigtråden? Måske, men hvis der er det, hvad vedkommer så den gennemsnitssandhed ham på bænken til højre, ham med det ivrige, åbne blik. Eller ham nede i baggrunden, den stilfærdige, drømmeren? Skyld og ikke-skyld! Lad dem i himlens navn afgøre det med sig selv og deres samvittighed. »Kun gud ser menneskets handlinger som kim«. Hvem kan så forlange det af mig? Hvorfor skal man i det hele taget måle det? Hvem giver mig en målestok? Behøver

man overhovedet at anvende det begreb? Hvis ikke, så kan man jo spare sig besværet. Kan man ikke nøjes med at se på det hensigtsmæssige, når man straffer? Jo, men man må have en samvittighed, ellers blev politiet jo overbebyrdet, og skyldfølelsen er netop samvittighedens ytringsform. Men kan man bære al den skyld? Ja, hvis man er religiøs, kan man vel læsse dem af sig med mellemrum. Men hvis man ikke er religiøs? Så kan man alligevel omvende sig. Man bliver et nyt menneske. Ham, der lavede alle disse stygge ting, i mit navn, det er slet ikke mig, for jeg er blevet et nyt menneske. Halleluja!

Men hvis det viser sig, at man vender en blakket side opad, lige meget hvor meget man roterer? Og de der var med på den forkerte side, får de overhovedet lejlighed til at blive nye mennesker? Forøvrigt føler de fleste sig ikke skyldige, nogen af dem er det vel heller ikke, hvis man altså havde noget at måle med.

Nej, resultatet bliver nok, at man må omgås varsomt med det uhåndterlige begreb, skyld, og hvis man vil være konsekvent — d. v. s., hvis man hævder, at den samme lov skal gælde for os alle — bliver man vel nødt til at indrømme sine medmennesker en bred margin. På den måde får man også mest ud af dem. Men det er ikke nogen løsning. Nej, det er pladderhumanisme! Hvis du står overfor en mand med en revolver i hånden, vil du så overveje, om han har haft en ulykkelig barndom eller et forkvaklet sexliv, før du skyder igen? Nej, selvfølgelig ikke. Men her gælder det ikke skyld eller ikke-skyld, her gælder det om at kunne skyde med revolver, og det er noget helt andet.

Ja, der dukker mange spørgsmål op ved læsningen af denne påtrængende roman. Besvar dem, hvo der kan!

Ebbe Munk.

Tegning af Risager.

J A, så står vi igen i vinterens mørkeste tid. De fleste af os blir på en mærkelig måde påvirket af mørket — vi kan ikke lade være med at føle det knugende i, at det bliver tættere og tættere, og kulden og blæsten går ind i os. Men vi har oplevet, at mørket, når det lå tættest, måske havde den allermindste magt. Aldrig så vi stjernerne klarere end i de første mørklægningsår. Måske var det selve natten, vi oplevede på en helt anden måde end før, med dens skønhed og dens gru. Og vi oplevede, at alt kunne forandre sig, som det er ved juletid — solhverv for hjertene bange.

Solen er blevet kold, synger vi med Johs. V. Jensen. Vi er i vintervold og dunkle dage, men solen er vendt og nu kommer lyset tilbage. Og juletræet er det forjættende træ, træet som lover os sommerlæ og søde skove og solskin. I skæret fra julelysene, der sidder som stjerner, er vi nær ved alle de gule blomster, der som små sole skal lyse for os, skønt de sover nu. Et lys får grannålene til at knitre på træet...

*I granens brændte duft
får svundne somre luft
og de der kommer...*

Når vi mærker den sødlige duft fra granrene, der bliver brændt over lysene, ja, så er det en krydret fornemmelse, en salig erindring om de somre, der var, somrene der er forsvundet og som aldrig vender tilbage mere — undtagen i erindringen. År for år vil de hobe sig op i

GRANENS BRÆNDTE DUFT

sindet og blive til mindelser og fornemmelser, og de vil mærke os og forme os. Midt i mørket husker vi de svundne somre, når duften fra grangrenene som fin tempelrøgelse løser vores erindring, og fortiden og fremtiden smelter sammen i nuet.

Og så stiger de frem, somrene der gik. Måske stod vi engang i barnevognen ude i solskinnets og oplevede den første sommer. Solen stak i øjenlågene, og vi missede imod den. Som en stor varm mor var solen dengang. Vi strakte armene ud imod den for at fange den og pludrede til den i et uforståeligt sprog, som ikke andre end solen forstod, for den har hørt det fra millioner af børn gennem tiderne. Og solen kærtegnede os og gjorde os brune, den mærkede børnene med sin varme. Inde i dem groede det og piblede det af væxt.

Men først med skoletiden fik somren sin farve. For nu var den befrielsen for slaveriet. Ordet sommerferie blev et gyldent solord, der som en ildsøjle gik foran os, da vi gik i skole. For skolen blev på mange måder et mørke, der kvalte solen i tilværelsen, selv om den måske bød os oplevelser. Men sommerferien var dog det store. Ingen af de svundne somre står vel med større glans end de år, hvor ferien blev som lange oaser af sol og sommer — med livet på landevejene og legen i skovene og ved vandet, hvor vi igen mærkede livet gro i os.

I virkeligheden er det jo en af de allerbedste tilværelsesformer at løbe omkring kun med korte bukser på og blive solbrændt og mærke solen stikke og prikke i huden. For nogle mennesker er det en plage, af rent fysiske grunde tør de ikke gå halvnøgne i solen, de bliver røde som skoldede pattegrise og skal pudres med kartoffelmel bagefter, og stadig ser de grådkvalte og ophovnede ud, som om de havde gået og tudet hele deres liv. Der er nok tale om vane i meget høj grad. For ungdommen i dag elsker friluftslivet. Vi er vænnet til det fra ganske små. I virkeligheden er det en fantastisk revolution, der er foregået. Endnu går masser af den ældre generation med panser og plade, med seler og vest. Når det kommer højt, smider man jakken, så tampen i vesten hænger som en lille forhistorisk tøjhale ned ad ryggen, og elastiske fænomener omkring overarmen holder de spillende muskler i ave! Lommetørklædet forsynet med fire knuder og sat på hovedet, så man ligner en lavkastet indisk tempeltjener. Skovturen er med dug og tæpper og skotøjsæsker, der er fugtige af agurkesalat. Og snapsen der løftes imod solens brede strøm. Og solen spiller i de grønne flasker i græsset. Og mænd der snorker på ryggen med åbne munde og kvinder der lirker de trykkende sko af efter frokosten og lægger søndagstillægget over hovedet.

Jo, det er en revolution, der er foregået. Brune kroppe på stranden, og vandrerne der tager landevejen og skovstierne. Det er en af vor generations vældige erobringer. Vi husker disse somre også. Vi var måske på cykletur med vores første store og oprigtigste forelskelse, og vel også vores mest uselviske og tilbedende forelskelse. Måske

står disse somre som de skønneste i vores erindring. Det var ture gennem det danske land med den brede strøm af vandrende ungdom. Og det var svale skove, hvor solen stod ned gennem de brede graner eller de lette bøgetræers kroner, hvor det hele var som et vældigt akvarium med solskinet i gule floder eller gyldne søjler gennem kronerne, og det duftede sødt af sommer og forventning. Måske satte vi vores ungdom overstyr. Måske lærte vi noget om menneskelige følelser og måske var vi hensynsløse og egoistiske. Nogen var det, andre blev det. Men de allerfleste fik i disse forelskelsens første år erindringer, som gjorde dem til bedre mennesker. Inderst inde ligger solskinet fra disse somre og lyser med en egen glans.

Der kom andre somre for os. Somre i værkstedet eller fabrikken, hvor solskinet lå som skrå bjælker af støv ind over maskinen. Eller forsømte somre med eksamenslæsning og svendestykke eller nytteløse aftener på trappegangen eller ved stationen eller i gården. Der var tider, hvor vi glemte somren, glemte livet, der groede, glemte at vi var mennesker. Vi knuste en skæbne — et menneske går et sted omkring med en evig længsel efter os — eller vi blev selv skæbnens offer. Og udadtil blev nogen da kyniske fyre, der dækkede over sårene i sindet. Vi følte måske presset udefra verden som en hård tyngde, der knugede os nedad og gjorde os små og bange for andre mennesker. Som planter der ikke får sollys blev sindet forkrøblet og blegt, og vi måtte stadig kæmpe med at overvinde vores angst for verden og for andre mennesker. Der er tusinder af somre og tusinder af skæbner og tusinder af oplevelser, der har været med til at danne og forme menneskene. Til alle tider vil der være tunge somre, der skal bæres, somre der er så tunge som de mørkeste vintre, men håbet lever. Lyset og den lange dag skal komme tilbage. Som Nis Petersen siger det:

*Men bedst som byrden — vi ved det sker! —
næppe er til at bære mer',
kommer en kraft af barmhjertighed
og virker, at byrden kan kastes ned.*

Granens brændte duft er krydret og fin og sød. Og den er tung som røgelse, men den er mere endnu for os, der har kendt mørket og haft det inde på kroppen. Der går en evig skiften mellem mørke og lys i menneskenes liv, i verdens historie og i det enkelte lands historie, i menneskehedens lange udvikling og det enkelte menneskes skæbne. En evig rytme, der river os med og handler med os. Det er tit sådan, at vi føler, der ikke er nogen mening med denne rytme. Der vil være nogen af os, der mener, at opgaven må være den at sætte livet ind, hemningsløst, at ofre for friheden. Disse mennesker tilbeder vi, og vi beundrer dem, de ædleste af dem — den

unge livsfyldte, evighedstørstende dansker, Kim, som vi læser i hans efterladte optegnelser. Eller Nordahl Grieg, der styrtede ned over Berlin, da han som krigskorrespondent deltog i den flyvning, som han mente, han burde deltage i. Skulle han skrive om angrebet, måtte han selv være med, selv sætte livet på spil sammen med de aktive soldater. Andre er parat til at ofre, når fornuftens og forhandlingens vej er gået til ende. Nogle ejer måske ikke længselen efter det følelsesbestemte offer, efter at sætte alt ind, hvis det ikke er nødvendigt, selvom de er parat når det gælder. De føler som den gamle Esdras i Maxwell Anderssons skuespil »Vintersolhverv«, da han står ved sin dræbte datter og hendes dræbte elskede, som gangsterne har skudt, fordi de to ikke ville krybe for uretten:

De to var klogere end du og jeg,
at dø når man er ung og uberørt
synes en fattig lod for den der gerrigt
vogter på sine år. Men helvedes djævle
blegner af angst når mennesker sætter livet
på spil for hjertets kærlighed — og taber.
Og disse to som kun var børn vil gælde
for mer end alle kirkens fromme ældste
når regnebrædtet sluttet. Å, Miriamne
og Mio — Mio, min søn — I to har vidst
at dette er menneskehjertets sande storhed:
ikke at krybe for uretten, ikke at tåle den,
men møde nederlaget rank og trodsig,
og dø ubøjet og ren. Jeg ville ønske jeg
havde haft kraft til at dø en sådan død
for længe siden. Og før du er gammel ønsker
du, du var død som de. — På denne stjerne
der hvirvler gennem rummet på en rejse
hvis mening eller mål vi ikke kender
— vi ved ikke en gang om der *er* et mål eller en mening —
... på denne stjerne kan dog mennesket
stå rank og stirre ud i blinde og sige:
»Jeg finder intet svar i verdensrummet,
kun rå utæmmet nat, og i mit blod
ingen sikker vished — men min sjæl er min,
og mit hjerte er en higen imod noget

fjernt, uklart, vældigt, der er større end jeg,
en kraft der er så stærk, at jeg ved den
behersker dybets mørke, selv mens jeg
endnu kun søger efter den!« — De smuler
jammerligt liv, som mennesker kan leve
på anden måde, ... lad dem leve dem,
og så forsvinde, som *jeg* skal, og som *du* skal.
Vi er her kun for at begrave disse. Kom løft
hende op. De skal ikke ligge her.

Vi kan ikke lade være med at blive grebet af Maxwell Anderssons syn. Menneskelivet er rigt — det kan stille krav. For nogen er der ikke noget problem. Situationen ligger sådan for dem, at de kaster livet ind. Og helvedes djævel blegner af angst. Ikke når livet sættes ind af æventyrlyst — men når det er hjertets kærlighed, det gælder.

Husk gamle Esdras ord. Det gælder først og fremmest at bekæmpe ligegyldigheden. Folkets skæbne, Danmarks skæbne, menneskehedens skæbne kan ikke være os ligegyldig. Og ser vi på Danmarks skæbneår, kan man sige, at enhver kan finde sin opgave. Man har lov til at gå gennem fejghed og angst. Måske er det den allerbedste vej til det rigtige. Til syvende og sidst viser også Danmarks historie under besættelsen, at der er forskellige midler at kæmpe med. Enhver må finde sin plads, gøre sin indsats. Og netop nu er det så vigtigt at huske på, at det ikke var en militær krig, vi førte mod Tyskland i første omgang. I første omgang gjaldt det det danske sind. Den første tid var det menneskesindet kampen gjaldt. Og den kamp vandt vi. Nazisterne regnede ikke med menneskesindet. De mente propagandaen kunne ødelægge det. Den kan have store resultater. Men i Danmark mødte den sit ynkeligste nederlag. Den tid kaster et nyt lys over det gamle problem, det problem, som særlig Nordahl Grieg kredser om i sin digtning: Kan godheden sejre ved vold eller ved lidelse, ved aktivitet eller passivitet, ved magt eller ved ånd? Grieg selv havde denne strid inde i sig — han, digteren, pennens mand, der kæmpede med åndens våben og dog døde under bombetogt, hvor han var med netop som digter, reporter. I sit skuespil »Nederlaget« lader han den gamle revolutionære Deleseluze sige: »Godheden kan kun sejre ved vold«. Men pacifisten, lærerinden Gabrielle svarer ham: »Hvad kan ånd ikke gøre? Den kan få de undertrykte til at tro og undertrykkere til at tvivle«. Hun tror på »mennesketankens uforsonlighed overfor uretten«. Og vi må ikke blive trætte, og vi må tro på det uforsonlige, vi må gøre mennesketanken stærk, vi må selv gøre os stærkere, vi må følge med i arbejdet, der gøres, udvikle vore

evner, fordi vi må sætte så meget ind. At forbedre verden, er et pokkers svært stykke arbejde. Men det skal gøres forfra og forfra igen, hver gang et nyt menneske kommer ind i den. I mørke fødes det, og mod lyset går det. Der er ikke noget lettere end at holde det nede i mørke og uforstand. Solhvervet er også her en påmindelse for os.

Vi må skabe en verden af lys. Måske står vi altid ved et solhverv. Måske er det sådan med verden, at den store rytme går mellem godhed og vold — mellem mørke og lys — mellem uforstand og viden. — Der er så mange vi kan vække til forståelse for alt dette. Det er et område, hvor vi kan sætte ind. Ellers var det dog ikke til at udholde at leve. Så ville livet jo bare være en stor byrde for os allesammen. Vi må gøre os vor stilling som mennesker klar — de forpligtelser og de glæder, der følger med. Det kan være meget passende at holde op for mennesker i dag, at der er pligt og ansvar ved at være menneske, som Sartre gør det. Et andet vigtigt punkt i hans lære, som vist heller ikke er så særligt nyt, er, at hvert menneske i en afgørende situation, hvor der skal handles, må handle, som om han repræsenterede hele menneskeheden. Det er svært, og det kan ikke være noget, som det ene menneske kan stå op og forlange af det andet, men hvis den enkelte vil være ærlig, kan han udmærket i situationer, hvor der skal handles, standse op og overveje, og tænke over de konsekvenser hans handlinger vil få, og han kan vel også bestræbe sig for at handle, som om han var hele menneskeheden.

De svundne somre får luft i den brændte duft fra grantræet — og de der kommer — de somre, der ligger foran os. Aldrig har det vel været sværere end nu at kaste blikket ud i fremtiden. Hvad skal der ske med os? Man tør slet ikke vove at tænke på atombomben — man tør slet ikke for alvor tro på, at der skulle være mulighed for en ny krig. Alligevel er der folk, der taler sådan. Og vi siger det måske selv, når vi diskuterer. Men der er ting, som taler imod en ny krig foreløbig: først og fremmest har denne generation gennemlevet krigen, den kan simpelthen ikke have kræfter til det. Og mon Sovjetunionen har det — man har svært ved at tro det. For det andet betyder selve atombombens opfindelse en skræk i blodet på folkene og deres ledere, og navnlig hos dem, der ikke har atombomben endnu, det er jo her stormagterne, vi taler om. For det tredje er der vel i øjeblikket en magtbalance mellem de angelsaksiske magter og Sovjetunionen. Deri skulle der ligge et håb for de kommende år, der skulle givet være en mulighed for at arbejde på fremskridt.

Der er jo virkelig skabt så mange midler, som vi kan lette tilværelsen med. De mål, som vi arbejder på, skulle vi kunne nærme os. År for år bliver der større muligheder for arbejderne til at være med i produktionens ledelse. Skridt for skridt arbejder vi os henimod det samfund, som vi ser for os. Men det kræver dygtiggørelse af hver enkelt. Det kræver kendskab til økonomi og samfund. Aldrig må vi i vort

arbejde glemme den lære, som besættelsestiden har givet os. At det enkelte menneske må have ret til frihed indenfor samfundets grænser, ret til at sige sin mening, til at læse de bøger, han vil, til at se de film, han vil. Og der må være ret til at skrive frit og til at kritisere.

Hvorfor kan vi ikke få et bedre samfund med det samme, vil mange spørge. Ja, der kræves altså dygtiggørelse, men i den enkeltes kamp med sig selv og i en stadig udvidelse af sine evner og sit sind ligger muligheder for at kunne leve et rigere liv, der ikke er betinget af økonomiske forhold i første række. Tilværelsen ligger foran os med sine rige skatte. Luk øjnene op og tag imod de tilbud, der bliver givet. Lyset i tanken betyder ikke bare det at lære at læse bøger — det er en vigtig side — skønne bøger og gode bøger kan udvide jeres livsforståelse. Men også malerier og skulpturer og blomster. Alt det er bogstavelig talt gratis. For den pris, man betaler for en traditionel skovsø i guldramme, kan man få en fin, fin gengivelse af van Gogh eller andre kunstnere. Al verdens skønneste musik står til rådighed, bare vi vil dreje op for knappen.

Vi har så travlt med at udforme økonomiske programmer for det kommende samfund. Glem ikke alt det, der ikke har med økonomi at gøre. Hvad nytter det, vi alle har fire vægge, hvis vi ikke har noget at hænge på dem — hvis vi er forstokkede i vore meninger, om hvordan tilværelsen ser ud. Hvad nytter det, man får fritid, hvis man ikke har noget at bruge den til? Vi har øjne og ører og næse, vi skal lære at se og høre og indsnuse den trods alt skønne verden, der ligger uden om os, lytte til fuglene, til verdens dejligste musik og se verden med nye friske øjne, fordi de moderne kunstnere har taget os ved hånden og lært os at se farverne, lært os at se.

Fremtidens land — mange har så travlt med bare at tænke på fremtiden, på de somre, der kommer — og glemmer nuet, solhvervet, hvor der er stjerner at se, hvor håbet er tændt. Vi skal lære, at fremtidens land det er os selv i dag — i granens brændte duft er fortid og fremtid og nutid. Begynd i dag. Vær med i arbejdet på en bedre verden ved at begynde med det enkelte menneske. Vi skal være med i det danske svale år, der går i bestandig ringgang — omkring en evig vår. Vi er selv et forår — fremtidens Danmark, det er ikke noget for vore børn — dem skal vi også tænke på — men det er os, her, i øjeblikket, i aften og i morgen og i overmorgen.

Der bliver meget at slås for, og menneskene vil strides om, hvilke midler der skal bruges. Glem aldrig, at det også kræver mod at være uden våben som Gandhi eller Bernadotte. »Bare den våbenløse har evige kilder at øse«, sagde Nordahl Grieg også, og han digtede: »Den som på højre arm bærer en byrde, dyr og umistelig, kan ikke myrde«. I den store krig var våben nødvendige. Men vi må ikke tro, de er målet. I selve vor bestræbelse efter at hævde mennesketanken er vi med til at forhindre krig.

Det gælder dig selv og dit sind og dit forhold til andre mennesker, lad os banlyse krigen ved at udrydde den fra hverdagen. Det er en kamp.

»Syng alle sjæle med om Danmarks fagre sommer,« — ja, den fagre sommer. Vi ser for os det samfund, vi arbejder på. Hvor mennesket ikke skal være træl, hvor det retter ryggen, hvor det indser sine forpligtelser, pligten til at være i udvikling og ikke stivne, til at forstå andre standpunkter end ens eget, til at prøve at se på verden med nye øjne, eller rettere med de øjne, som i begejstring så mod sommer-solen og levede med i den engang. Hør verden, se verden, oplev verden! Sådan synger blomstersolene på juletræet. Elsk den brogede verden — så den bliver ny og frisk igen trods dens nød og strid. Lad der være mørke. Vi ved, at lyset er her, og vi mærker det i juletræets duft. Jorden skal være skøn, som da den lå dugfrisk og tindrende i sine første dage.

Ib Koch-Olsen.

Tegning af Carin Steenberg.

HVORDAN BLEV SÅ HØSTEN...

Af Kr. Lindbo-Larsen

Når man gør status over en sæsons boghøst, vil man i 99 af 100 tilfælde altid komme til resultatet »elendig høst«. Er det vor almindelige medfødte trang til krakileri, er det åndshovmod, eller er det gode så forsvindende i forhold til middelmådigheden og sletheden, at vi med rette har lov til at være nedslåede og skuffede?

Du spørger, men du får intet svar. En objektiv dom kan nemlig ikke afsiges. Hvor mange gode bøger skal bogsæsonen bringe, og hvor mange nittere skal forlagene have at løbe på, før vi er tilfredse? Har vi læst en god bog, altså en rigtig god bog, tænker vi jo uvilkårligt: »Jamen hvorfor er alle bøger ikke sådan fortalt?« Eller: »Hvorfor lader forlæggerne dog ikke alt sprøjtet ligge og helt helliger sig den gode bog? Søger at bringe den, netop den bog ud til hele folket?« Ak ja, var det hele endda så let. Men forlagene er forretninger. Her tæller ikke alene kvaliteten, langt stærkere tæller kvantiteten. Hellere godt med hø og hakkelse til krea-

turene end alt for meget kerne til menneskene. Vil vi ændre heri, må vi påvirke forlagene ikke blot gennem vor kritik, nej, langt vigtigere er det, at vi påvirker bogkøberne. Hver især må tage den opgave op i sin kreds. Også vi, der har med arbejderoplysningen at gøre.

»Uden tyngende lærdom« stod over denne rubrik i »Arbejderhøjskolen« for et år siden. Var den end ironisk ment overskriften, rummer den dog en stor sandhed. Lærdom må aldrig virke tyngende. Lærdom skal tværtimod virke opløftende, frigørende, lystgivende.

Oplysningsarbejdet er et aldrig standsende værk. Stadig kommer nye folk med. Unge og ældre. Det kræver instruktion. Til det brug har AOF udgivet *Ungdomsstudiekredse* af Ib Lindén. Morsomt illustreret af tegneren Engholm. Eduard Weitsch: *Kunsten at undervise voksne* skal læses at alle vore foredragsholdere og studiekredsledere. Gode tips og vink giver den. Også for den »udlærte«.

Det kommende forfatningsjubileum vil

givetvis sætte præg på vinterens og næste efterårs studiekredse og foredrag. Og materialet ligger parat. Kjeld Windings *Danmarks politiske historie* fremtræder i ny forskønnet og forbedret udgave, Sv. Thorsens *Danmarks rigsdag* er det vel unødvendigt at omtale nærmere, det har den samlede dagspresse gjort på allerbedste måde.

Bertolt m. fl.'s *Kommunalkundskab* kom i foråret i et strålende udstyr, og desværre eller rettere heldigvis har AOF allerede måttet melde udsolgt, men nyt oplag går naturligvis i arbejde.

Diskussionsgrundlagene er nået op på nr. 8 og nr. 9 vil ikke lade vente længe på sig. Vi nævner: *Kommunen — borgerenes tjener; Skole, børn og forældre; Danmarks nationalbudget; Kooperationen under debat; Mange børn — få børn.*

Mange har haft deres første studiekreds i Chr. Christiansens *Organisationskundskab*. For arbejderbevægelsens trivsel et meget vigtigt emne. En bog fyldt med facts. Det er den nye udgave naturligvis også. Men der er forsøgt at give den mere liv. Bogen er ført a jour og blevet forsynet med tegninger. Den bebudede nye udgave af Elkjær-Hansens *Bedriftsøkonomi* foreligger forlængst.

Ny udgave af *Arbejdersangbogen* kom sidste år og blev modtaget med åbne arme. Mange nye sange var blevet optaget. Det medførte selvfølgelig, at der også måtte skaffes en melodisamling. Den udkom for kort tid siden under titlen *Arbejdermelodibogen 2. del*. I vore to melodibøger har vi en righoldig samling melodier såvel muntre som mere højtidelige. Og naturligvis savnes de klassiske arbejdersange og kampsange heller ikke. Endelig er der noget, der hedder AOF's *Bogkreds*. Hvad har du gjort for at gøre

den mere slagkraftig? Læs igen, hvad der står i denne artikels indledning! Vi må påvirke bogkøberne. Du må påvirke dine kammerater til at blive bogkøbere i *Bogkredsen*. Kun derigennem bliver slagkraften og dermed kvaliteten og måske kvantiteten også større.

Bogkredsen har foruden den allerede nævnte Svend Thorsen: *Danmarks Rigsdag* præsteret Eva Hemmer-Hansen: *Jens Olsen*. Måske ikke den store litterære begivenhed, men på en fængslende måde er smeddrengen Jens Olsens kamp for at nå en akademisk grad fortalt. Med Victor Wolfsons *Ørnen paa Sletten* fører *Bogkredsen* læserne til en lille uddøende amerikansk landsby. Opruller i en spændende handling en hverdagens tragedie. Den unge fremstormende Poggi, der vil noget mere end blot at traske i »fædreens udtraadte galocher«, bliver stækket. Det borgerlige samfunds rammer tillader ikke for store udsving.

Der er tradition for, at *Bogkredsen's* fagbøger hyder på noget ekstraordinært. Møller Nielsens *Kunstens vej* kommer ikke til at danne undtagelse. Møller Nielsen placerer de forskellige *ismer* og knytter forbindelsestråde til de samtidige samfundstilstande. Han karakteriserer (hvor har han dog et stort forråd af tillægsord!) de store kunstnere og deres hovedværker. Og billedstoffet!! Nej, det skal ses. Naturligvis findes der en verden udenfor Verona, og bøger udover AOF's, også studiekredsbøger. Gælder det studiekredsbøger, kommer man ikke uden om at undersøge Det danske Forlags udgivelser, Statsradiofoniens grundbøger og Socialpolitisk Forenings bøger.

Trods de pessimistiske indledningsord kan det alligevel betale sig at gå på skattejagt i hostakken. Vi håber, vi har pirret jeres nysgerrighed.

ROSKILDE HØJSKOLE

Af HJ. GAMMELGAARD

Sommeren 1948

Roskilde højskoles kursus strakte sig i sommer uafbrudt over 24 uger. Mere end noget tidligere år og dobbelt så lang tid som i 1930'ernes begyndelse, samtidig med at det samlede antal deltagere var 3 à 4 gange så stort som dengang. I de 24 uger holdtes dog kun 22 kursus, idet 3 af dem var 14 dages, medens vi i een af ugerne havde to kursus samtidig. Det gennemsnitlige deltagerantal var 90.

»Rundingen« er yndlingsstedet, når der skal hviles ud mellem timerne.

Et tilbageblik på en sådan sommer må nødvendigvis antage en kalcidiskopisk for ikke at sige kaotisk karakter. Hver søndag indkvartering og igangsættelse af nye mennesker, hver dag nye foredragsholdere udefra, hver onsdag udflugt, hver torsdag eller fredag domkirkebesøg og endelig fredags aftenens afslutningsfest samt afrejsen om lørdagen. Her til kommer det efter krigen stadig stigende antal besøg af udenlandske gæster fra alle egne af jorden, ofte flere på een dag. Så har der endda måttet gøres plads til 4 week-end stævner »mellem slagene«.

De enkelte kursus må, som det altid har været skik i denne beretning, nøjes med en summarisk opregning i dens slutning. Uden for denne skal kun gøres rede for nogle af de begivenheder og træk, der bedst hefter sig i min erindring.

I dagene 8.—9. maj, umiddelbart før det første 8-dages kursus, samlede gamle vinterelever — ialt 20 — af årgangen 1932—33 for at fejre deres »15-års jubilæum«. Det var snedkerne Robert Larsen, Peter Jensen og Helmuth Schnoor, der havde taget initiativet til denne sammenkomst, den første i sin art, en sammenkomst, som sikkert ingen af os vil glemme — hvor sang, taler og samtaler fortsatte til langt ud på natten, hvor gamle minder blev trukket frem og beretninger givet om hver enkelts levnedsløb i den mellemliggende tid.

Kun to dage efter kom sommerens store overraskelse: *Frode Kristensen* havde fra forsvarsminister Rasmus Hansen modtaget opfordring til straks at overtage ledelsen

af »Folk og Værn«arbejdet ved Den danske brigade i Tyskland — og sagt ja. Det betød naturligvis en stærk spænding af arbejdet her. *Viggo Molin-Nielsen* var nu eneste tilbageværende lærer og måtte endda i slutningen af maj deltage i et 14-dages smedekursus i Sønderborg. Først den 1. juni tiltrådte *Ditlev Jensen* (som omtalt i Juni-heftet) sin stilling som lærer her. Og først den 1. september blev vi atter fuldtallige, idet cand. polit. *Ebbe Munk* blev skolens tredje lærer. Munk har som student været volontør hos os og har efter sin examen været lærer ved straffelejren i Fårhus. Han er søn af rektor Munk ved Høng gymnasium og således af gammel højskoleslægt. Praktiske erfaringer har han også fra nogen tids arbejde i prisdirektoratet.

Den 24. og 25. juli havde vi det årlige stævne for gamle elever. Der var mødt ialt 132. Vejret var strålende, og alle måltider blev indtaget i det fri. Koch-Olsen holdt et inspireret foredrag om litteraturens hovedmotiver: døden, tabet, kærligheden, samvittigheden. Der blev afbrændt bål ved stranden, hvor Kai Bundvad talte, og festen sluttede med optræden af Frandsen-trioen.

Den 28.—29. endnu et week-end elevstævne — 10 årsjubilarerne fra vinteren 1937—38. Der var mødt en ca. 45, mere end til noget tidligere jubilæum, og det skyldtes i væsentlig grad det store forarbejde, som Harry Larsen fra Korsør, nu indehaver af et maskinafskrivnings- og rejsebureau i København, havde udført. Igen en kavalkade af skæbner, en udfoldelse af gensynsglæde og humor, en hyldest til højskolen og det kammeratskab, der var opstået der — »Smeltdiglen« var udkommet i stor extraudgave i dagens anledning.

DSU-ungdom har erobret skolen.

Det sidste week-end stævne holdtes umiddelbart efter det sidste kursus' afslutning 23.—24. oktober. Det var Københavns-afdelingen af DUI, der havde en hel bil fuld af svenske kammerater med sig. Også her genså vi en mængde venner fra begge sider af sundet.

Om selve kursusene er ikke meget at sige. De falder som tidligere år hovedsagelig i to grupper: de til enkelte fag hørende om rent faglige spørgsmål sig drejende —

*Det skal ikke være skæg
altsammen,*

*— som det ser ud til at
være her!*

og kursus af mere almen karakter — »medborgerkursus« kunne de med et fra Sverige lånt udtryk kaldes. Emnerne må under så korte samvær begrænses til aktuelle spørgsmål. I år var nationalbudgettet, genopbygningsarbejdet, samarbejdsudvalgene, de nye rationaliseringsformer tilbagevendende stof i foredrag og studiekredse. Det udvidede (3-årige) kursus har vi søgt at give en mere fremad-skridende plan, således at afslutningsholdet f. ex. beskæftiger sig med mere almene emner som sociologi og statsret, og således, at man bygger videre på de mere elementære kundskaber, som det kan formodes, at deltagerne har tilegnet sig forud, f ex. på de almindelige fagforeningskursus. Med særlig spænding så vi hen til det 14 dages universitetskursus, der sluttede sæsonen. Det var Dansk Folkeoplysnings Samråd, der havde foranstaltet det, og vi skulle for første gang være værter for andre befolkningsgrupper, end dem vi er vant til at se her: folkchøj- og landbrugsskolelærere, folkeskolelærere, efter- og aftenskolelærere, repræsentanter for Dansk Folkevirke, Dansk Kvindesamfund, Danmarks Biblioteksforening, Liberalt Oplysningsfor-

Hedtoft har talt på partikursus.

bund — foruden AOF's egne delegerede, der jo er hjemmevante på skolen. Ville det kunne lykkes at samle så forskellige hoveder under een hat? Jeg tror nok, at samtlige deltagere kom til det resultat, at det udmærket lod sig gøre, og at der er noget overordentligt inciterende i et sådant møde mellem mennesker af forskellig rod og indstilling. Der har sjældent været varmere diskussioner på skolen her, og de fleste gjorde for første gang bekendtskab med »Arbejdersangbogen« — men det blev også gjort grundigt.

Den ugentlige udflugt kan nu igen varieres efter behag. I mange år var Ledreborg og Herthadalen næsten den eneste mulighed. Nu går turen igen til Frederiksborg slot (4 gange i sommer), Jægerspris, Gershøj (med båd), Langtved færgetro og Rygårds dyrehave, Ringsted og Haraldsted, akvariet i Charlottenlund, forskellige institutioner i København. Ved afslutningsfesterne havde vi ofte medvirken af koncertsanger Erik Rehermann og det fortrinlige lille cabaret-ensemble »Kammeraterne« fra Roskilde samt et par gange af kunstnere fra ARTE.

Som allerede nævnt var antallet af udenlandske gæster meget stort. Som deltagere i selve kursusene havde vi ialt 75 norske, svenske og finske kammerater, der forhåbentlig har fået resultater ud af deres bestræbelser for at overvinde de sproglige vanskeligheder og i hvert fald har de ydet et betydeligt bidrag ved at sætte kulør på det daglige samvær og festerne. Meget à propos at »Arbejdersangbogen«s skandinaviske sange nu er vokset betydeligt i tal. Hen på sommeren kom tillægget til »Arbejdermelodibogen« redigeret af cand. mag. Fritz Haase, således at arbejdet med de nye melodier kan komme igang alle vegne.

Men foruden disse gæster kom repræsentanter fra en række andre lande: Australien, Indien, USA, brit. Honduras, Jamaica, Canada foruden naturligvis de fleste europæiske lande (dog kun få fra hinsides »jerntæppet«).

Blandt større besøg vil jeg nævne 32 franske damer, medarbejdere ved »la confederation nationale de la famille rurale«. De sang deres friske, uforfærdede franske viser og folkesange. Fra Californien kom professor Alfred G. Fisk med 25 studerende og lærere. Fra Norge kom en dag en bil med 23 herrer og damer. Størst festivitas var der dog over Georgiernes besøg, 39 dansere og sangere fra Nationalteatret i Tiflis. Hele kursus havde været i Roskilde og set dem optræde, og bagefter fulgte de med os hjem, hvor danske smede og georgiske kunstnere vekslede med tale og sang ved en lille kaffefest. De kursister, der overværede den lille negerprofessor Browns tale ved afslutningsfesten, vil næppe heller glemme denne kultiverede og temperamentsfulde personlighed. Også unge tyske højskolefolks besøg førte til aftensamvær og spørgetime. Der er igen røre om den danske højskoletanke og de bidrag, den formentlig kan yde til en bedre verden med fred og forståelse mellem nationerne.

Selv om billedet af denne omfattende sommervirksomhed må tegne sig flimrende, og selv om udbyttet naturligvis må være overfladisk i forhold til, hvad der kommer ud af et helt vinterophold, så ligger der dog i den stærke tilstrømning et vidnesbyrd om, at de sidste års ringe tilslutning til vinterskolen er et konjunkturfænomen og ikke skyldes aftagende interesse for oplysning i arbejderbefolkningen.

De enkelte kursus anføres her i tidsfølge med kort angivelse af deres plan:

Smedeforbundets rationaliseringskursus 9.—15. maj talte 68 deltagere, omfattede undervisning i rationalisering, tidsstudie-øvelser (boltesamling, boreoperation, akkordsætning), arbejdsvurdering m. v. Foredrag: Magister *Poul Bahsen*: Rationaliseringen og mennesket, folketingsmand *Kai Bundvad*: Rationaliseringen og samfundet. Lærere var: Overingeniør *Bergur Kmudsen*, civilingeniør *E. H. Mathiesen*, magister *R. S. Mathiesen*.

Oplysningsforbundets udvalgs- og studielederkursus 16.—22. maj talte 92 deltagere, deraf 12 kvinder. Diskussionsgrupper: Forretningsfører *Oluf Bertolt*: Arbejdet i AOF's lokale afdelinger, arkivar *Børge Schmidt*: Studiekredsteknik, højskolelærer *Viggo Molin Nielsen*: Talleteknik, sekretær *Thorvald W. Petersen*: Københavns oplysningsarbejde. Foredrag: Sekretær *Anders Mørk*: AOF, Oslo, sekretær *Hugo Heffler*: ABF, Stockholm, forretningsfører *Oluf Bertolt*: Arbejderoplysning i Norge, Sverige og Danmark, adjunkt *Fr. Haase*: Sang og musik i foreningslivet, afdelingschef *K. B. Andersen*: Radioen i folkoplysningsens tjeneste. Endelig en diskussion mellem dr. phil. *Sven Møller Kristensen* (litteraturanmelder ved Land og Folk) og cand. mag. *Fr. Nielsen* (litteraturanmelder ved Social-Demokraten): Er der et tomrum i dansk litteratur?

Snedkerforbundets bygningsprishistekursus 23.—29. maj talte 99 deltagere fordelt på 3 arbejdsgrupper: Tariffer og organisationsforhold. Det lededes af forbundets egne funktionærer: *Blok Sørensen*, *Carl Larsen* og *Johs. Kolbye*. Foredrag: Boligminister *Johs. Kjærbøl*: Boligpolitik, lektor *Sven Henningsen*: Verdenspolitik, forstander *Frode Kristensen*: Fra Benelux til Danosve, sekretær *Carl P. Jensen*: Forårets overenskomstsituation.

Tømrerforbundets prisfortegnelsekursus 30. maj—5. juni talte 110 deltagere. Ledere: *Christoffer Nielsen*: Bygningsarbejde, *Jens Christensen*: Form- og flagearbejde, *Thorvald Jensen*: Hovedprisaftalen I og *Peter Johansen*: Hovedprislsten II. Foredrag: Kontorchef i Boligministeriet *Viggo Nørby*: Perspektiver for boligbyggeriet, ombudsmand *Anders Lif*, Sverige: Byggeriet og fagbevægelsen i Sverige, formand *Eiler Jensen*: Fagbevægelsen i 1948, folketingsmand *Holger Eriksen*: Demokrati og kommunisme, sekretær *Kristian Nielsen*, Norge: Byggeriet og fagbevægelsen i Norge, redaktør *Arild Hvidtfeldt*: Den verdenspolitiske situation.

Dansk typografforbunds tillidsmandskursus 6.—12. juni talte 75 deltagere, heraf 1 kvinde. Desuden deltog 4 norske og 4

Bogtrykfarets voldgift i funktion på Roskilde højskole.

svenske kolleger. Leder: Sekretær *Svend Johansen*. *Willy Brauer*, formand for Københavnsafdelingen, hovedkasserer *O. A. Lundin* og formand *K. A. Jørgensen* gennemgik faglige problemer. Foredrag: Sekretær *Georg Berg*: Svenska Typograf-förbundet, forbundsformand *Emil Thorkildsen*: Norsk Centralforening for Boktrykkeri, driftsleder *Eskild Andersen*: Pressmens home og andre steder, finansminister *H. C. Hansen*: Aktuelle politiske problemer (*H. C.*s læremester fra Århus var deltager i kursus) og sekretær *Johs. Ammundsen*: Tyskland i dag. Den interessanteste begivenhed var bogtrykkerfarets voldgiftsret, der behandlede og afsagde kendelse i en sag mellem Dansk Typograf-forbund og Københavns Bogtrykker-

forening. Opmand: Højesteretsdommer *Victor Hansen*. Dommere: Bogtrykker *Sv. Å. Bagge*, bogtrykker *O. V. Andreassen*, forbundsformand *K. A. Jørgensen* og forretningsfører *Ths. Pedersen*. Klager: Afdelingsformand *Willy Brauer*. Indklagede: Kontorchef cand. polit. *O. Hougård Rasmussen*.

Snedkerforbundets tillidsmandskursus 13. —19. juni havde 95 deltagere. Gruppearbejde: *Viggo Molin Nielsen*: Industrielt demokrati, næstformand *Carl Nielsen* og sekretær *Viggo Svane*: Faglige problemer, og rejsesekretær *Laurits Petersen*: Regnskabsvæsen. Foredrag: Magister *Edw. C. J. Wolf*: 2-værelses renaissance, socialminister *Johan Strom*: Sociale problemer,

formand for Oslo faglige samorganisation *Kåre Hansen*: Norges genopbygning, og forstander *Hj. Gammelgård*: Nationalbudgettet.

Dansk Kedel- og maskinpasserforbunds kursus 20.—26. juni havde 50 deltagere, der fordeltes i gruppearbejde hos: Forbundsformand *J. Herup*: Overenskomster, forhandlingsregler, tillidsmænd, og sekretær *Sv. Hansen*: Regnskabsvæsen, arbejdsløshedslovgivning. Foredrag: Forstander *Hj. Gammelgård*: Nationalbudgettet, folketingsmand *Kaj Bundvad*: Rationaliseringsproblemer, rådsformand, folketingsmand *Jul. Bomholt*: Politiske perspektiver, og direktør *Peder Nørgård*: Kooperationen og fagbevægelsen.

Bogbinderforbundets tillidsmandskursus, samme uge, havde 35 deltagere, deraf 11 kvinder samt 2 svenske og 2 norske kolleger. I gruppearbejdet gennemgik formand *Th. Nielsen*, hovedkasserer *Kr. Erikson* og sekretær *Åge Jespersen*: Faglige problemer og *Gunmar Jansson* og *Birger Arnesen* talte om henholdsvis det svenske og det norske bogbinderforbund. Øvrige foredrag som ovenstående.

Dansk Textilarbejderforbunds 16. tillidsmandskursus 27. juni—3. juli havde 105 deltagere, deraf 42 kvinder, fra Norge 2 og fra Sverige 2 mandlige og 1 kvindelig kollega. I 4 grupper blev den nye hovedoverenskomst gennemgået af næstformand *Scheel*, afdelingsformand *Peter A. Petersen*, sekretær *Werner Madsen* og sekretær *Holger Hansen*. Foredrag: Socialminister *Johan Strom*: Sakker vi agterud på sociallovgivningens område, direktør i arbejdsgiverforeningen *W. Elmquist* og sekretær *Kaj Lindberg*, DsF: Diskussion om samarbejdsudvalgenes arbejde og kompetence.

De norske og svenske textilarbejderes løn- og arbejdsforhold var emnet for kursusdeltagerne *Alf Andersen* og *Georg Lindgrens* foredrag, handelsminister *Jens Krag*: Udenrigshandelens betydning, og forbundsformand *Axel Jensen*: Textilindustriens produktions- og forsyningsmuligheder.

AOF's fagforeningskursus I. 4.—10. juli talte 91 deltagere, heraf 15 kvinder, blandt deltagerne var 7 nordmænd og 6 svenske. Der arbejdedes med følgende grupper: Nationalbudgettet ved forstander *Hj. Gammelgård*, samarbejdsudvalg ved højskolelærer *Viggo Molin Nielsen*, fagforeningskunds-kab ved højskolelærer *Ditlev Jensen*, og arbejdsretten ved forretningsfører *Erling Dinesen*. Foredrag: Forretningsfører *Oluf Bertolt*: Kulturpolitik i fagbevægelsen, forbundsformand *Hans Rasmussen*: Skal arbejdskampe undgås?, kontorchef *Jens Berg*, Oslo: Nye linier i norsk fagpolitik, kontorchef *Erik Ib Schmidt*: Det kommunistiske manifest gennem 100 år.

Fagforeningskursus II. 11.—17. juli med 59 deltagere, heraf 3 kvinder, fra Norge 1, fra Sverige 4 deltagere. Der arbejdedes med flg. grupper: Samarbejdsudvalg, højskolelærer *Viggo Molin Nielsen*. Fagforeningskunds-kab, højskolelærer *Ditlev Jensen*. Arbejdsret, sekretær *Carl P. Jensen*. Foredrag: Folketingsmand *Poul Hansen*, AIC: Politiske perspektiver, ombudsmand *Ture Flyboo*: Svenske erfaringer om samarbejdsudvalg, sekretær *Carl P. Jensen*: Aktuelle faglige problemer, kontorchef *Viggo Kampmann*: Skattelovgivningen til revision.

Fagforeningskursus III. 18.—24. juli med 70 deltagere, heraf 15 kvinder, 4 fra Norge

og 2 fra Sverige. Der arbejdedes i flg. grupper: Forstander *Hj. Gammelgård*: Nationalbudgettet, højskolelærer *Viggo Molin Nielsen*: Samarbejdsudvalg, højskolelærer *Ditlev Jensen*: Fagforeningskundskab, og sekretær *M. Steenberg*: Arbejdsret. Foredrag: Sekretær *Erik Hauerslev*: Kulturpolitik i fagbevægelsen, direktør for varedirektoratet *Erik Lindgren*: Inflation, direktør for IIB, *Kaj Nielsen*: Forbrugere og varer, og parti-sekretær *Hakon Lie*, Norge: Norge bygger op.

Landslederkursus for Danmarks socialdemokratiske ungdom 25.—31. juli, 52 deltagere, hvoraf 10 piger, 1 svensk og 1 norsk kammerat. Der arbejdedes i flg. grupper: Redaktør *Ib Linden*: Aktuelle politiske problemer, sekretær *Tage Christensen*: Programlægning i afdelingen, sekretær *Borge H. Jensen*: Studiekredsarbejdet. Foredrag: Folketingsmand *Victor Gram*: Nordisk militært forsvar, vice-skoledirektør *Otto V. Nielsen*: Skolen i nutid og fremtid, fuldmægtig *Erik Ib Schmidt*: Rusland, studieleder i SSU, *Ragnar Edenmann*: Praktiske kulturopgaver, sekretær i Arbejderbevægelsens erhvervsråd *Claus Arp*: Nationalbudgettet.

Centralorganisationen af metalarbejdere i Danmark, bedriftsrådskursus 1.—14. august, med 74 deltagere, heraf 2 nordmænd og 2 svenskere. Der arbejdedes med flg. emner i 3 grupper: Sekretær cand. polit. *Claus Arp*: Bedriftsøkonomi 12 timer. Højskolelærer *Ditlev Jensen*: Samarbejdsudvalg, 12 timer. Sekretær *Nic. Johansen*: Mæglinger og forhandlinger, 8 timer. Bogholder *Emil Petersen*: Regnskab i tilslutning til bedriftsøkonomi, 4 timer. Statistiker *Herman Jørgensen*: Statistik, 2 timer. Forskellige indledere: Faglige for-

hold, 2 timer. Foredrag: Ingeniør *B. Knudsen*: Rationalisering og arbejdstidsstudier, lektor, dr. *Jørgen Gelting*: Betingelser og konsekvenser af fuld beskæftigelse, redaktør *Arild Hvidtfeldt*: Øst-vest, næstformand *Einar Nielsen*: International fagbevægelse, fuldmægtig *Erik Ib Schmidt*: Det kommunistiske manifest gennem 100 år, hovedkasserer *Chr. Carlsson*: Arbejdsløshedskassens vedtægter og struktur, forbundsformand *Hans Rasmussen*: Aktuelle faglige problemer, direktør *Fr. Dalgård*: Den faste voldgiftsret, handelsminister *Jens Krag*: Økonomi og forsyningssituation, adjunkt *Fr. Haase*: Sang og musik, folketingsmand *Poul Hansen*, AIC: Politisk rundskue, forstander *Poul Bahnsen*: Arbejde og fritid.

Kvindeudvalgskursus 15.—21. august med 107 deltagere. Gruppeledere var *Nina Andersen*, *Kristine Christensen*, *Emilie Rasmussen* og *Martha Poulsen*, sangundervisning ved *Ruth Savery*. Foredrag: Dr. *Gudrun Brun*: Børne- og forældreopdragelse, socialminister *Johan Strøm*: Sociallovgivningen i dag og imorgen, frk. *Thyra Forslin*: Kvindeproblemer i oplysningsarbejdet, cand. polit. *Bodil Begtrup*: Forbrugerrådet, minister *Fanny Jensen*: En rådgivende ministers arbejde, landsretssagfører *Edel Saunte*: Familieliv og hjemmearbejde, landsretssagfører *Ingeborg Hansen*: Tale ved afslutningsfesten fredag aften.

Dansk Funktionærforbunds kursus 22.—28. august med 100 deltagere, heraf 5 kvinder. I dette tal er medregnet 3 finner, 2 nordmænd, 2 svenskere og 1 østriger. Gruppeledere var: Landstingsmand *Edvin Dose*: Aktuelle faglige problemer, fuldmægtig *Eigil Holm*: Fagforeningskundskab, sekretær *Thorvald Petersen*: Den ny

verden, og sekretær *Børge Jul Larsen*: Taleteknik, og forbundsformand *Laust Larsen*: Arbejdsløshedskassens vedtægter. Foredrag: Kontorchef *Jørgen Paldan*: Nationalbudgettet, finansminister *H. C. Hansen*: Politiske perspektiver, kontorchef *Viggo Nørby*: Boligproblemer, forretningsfører *Oluf Bertolt*: Demokrati og kultur, sekretær *M. Stenberg*: Dansk fagbevægelses struktur.

Partikursus 29. aug.—4. sept. med 102 deltagere, hvoraf 10 kvinder. Gruppelidere var folketingsmedlemmerne: *Kai Bundvad* og *Lars P. Jensen*, sekretærene *Urban Hansen* og *Oluf Carlsson* (sidstnævnte tillige kursusleder) og borgmester *P. Ditlevsen*. Foredragslisten talte mange ministre: Statsminister *Hans Hedtoft*: Socialdemokratiet i efterkrigstiden, landbrugsminister *Kristian Bording*: Aktuelle landbrugsspørgsmål, finansminister *H. C. Hansen*: Vor penge- og skattepolitik, forsvarsminister *Rasmus Hansen*: Den nye forsvarsordning, handelsminister *Jens Krag*: Danmarks genopbygning og Marshallplanen samt statsminister *K. A. Fagereholm*: Finland idag. Desuden talte forretningsfører *Oluf Bertolt*: Oplysning og propaganda, og folketingsmand *Julius Bomholt*: Har socialdemokratiet en kulturpolitik? Landstingsmand *K. K. Steincke* var taler ved afslutningsfesten.

Udvidet fagforeningskursus 5.—18. september med 103 deltagere, heraf 6 kvinder. 1. års holdet var delt i 2 hold à 20, 2. årsholdet talte 32 og 3. års holdet 31 deltagere. 1. års holdet havde gruppearbejde: Højskolelærer *Ditlev Jensen*: Produktion og omsætning, højskolelærer *Ebbe Munk*: Statistik, og højskolelærer *Viggo Molin Nielsen*: Arbejdsret, sekretær *Herman Schäfer*: Arbejdsret. 2. års holdet, gruppe-

arbejde: *Ebbe Munk*: Penge og priser, forstander *Hj. Gammelgård*: Nationalbudgettet, sekretær cand. polit. *Curt Hansen*: Bedriftsøkonomi. 3. års holdets gruppearbejde: Fuldm. cand. jur. *J. Laurson*: Danmarks forfatning, *Hj. Gammelgård*: Sociologi, og *Viggo Molin Nielsen*: Socialiseringsmuligheder. Foredrag holdtes af: Sekretær *Erik Hauerslev*: Fagbevægelsen og kulturproblemerne, professor *Th. Geiger*: Planøkonomi og demokrati, direktør *W. Elmquist*: Arbejdsgivernes organisation gennem 50 år, forretningsfører for AOF i Norge *Andreas Andersen*: Socialistiske idcer og praktisk politik, formand *Eiler Jensen*: Arbejdstidsspørgsmålet, departementschef *S. Wechselmann*: Administrationens rationalisering, statsminister *Hans Hedtoft*: Politisk oversigt, samt dir. *Niels Arup*: Parti og demokrati.

Samarbejdsudvalgskursus 19.—25. september med 89 deltagere, heraf 9 kvinder. Gruppearbejde: Sekretær *M. Stenberg*: Industrielt demokrati, sekretær cand. polit. *Holger Jensen*: Industrielt demokrati, højskolelærer cand. polit. *Ebbe Munk* og sekretær cand. polit. *Claus Arp*: Bedriftsøkonomi. Foredrag: Rektor *Th. Karlbom*: Svenske erfaringer om samarbejdsudvalg, forstander *Poul Bahnsen*: Arbejdslyst og arbejdslede, ingeniør *Cortsen-Møller*: Brandværn og samarbejdsudvalg, direktør *Hans L. Larsen*: En arbejdsgivers syn på aftalen om samarbejdsudvalg, driftsingeniør *J. Vang-Lauridsen* og folketingsmand *Kai Bundvad*: Rationalisering bedømt teknisk og socialt.

Dansk Arbejdsmandsforbunds kursus 1. fra 26. sept.—2. okt. talte 109 deltagere. Der arbejdedes i 4 grupper med: *Ditlev Jensen*: Fagforeningskundskab, *Viggo Molin Nielsen*: Industrielt demokrati, *Ebbe*

Munk: Penge og produktion, og cand. polit. *Erhard Jacobsen*: Nationalbudgettet. Foredragsholdere var: Højskolelærer cand. polit. *Ebbe Munk*: Planøkonomi, forbundsformand *Chr. Larsen*: Aktuelle faglige spørgsmål, sekretær *Dines Hansen*: Ungarbejdernes organisationsforhold, direktør *Niels Arup*: Understøttelse, beskæftigelse og produktion, forretningsfører *Oluf Bertolt*: Kulturproblemer i fagbevægelsen, forretningsfører *Henrik Jensen*: Arbejdsløsheds-kassen, finansminister *H. C. Hansen*: Aktuel politik, folketingsmand *Kai Bundvad*: Politisk oversigt.

Dansk Arbejdsmandsforbunds kursus II. 3.—9. oktober havde 105 deltagere. Gruppeledere var som for kursus I. anført med undtagelse af, at forstander *Gammelgård* overtog gruppen i Nationalbudgettet. Foredragsholdere var: Højskolelærer *Ebbe Munk*: Demokrati og planøkonomi, forbundsformand *Chr. Larsen*: Aktuelle faglige spørgsmål, sekretær *Dines Hansen*: Ungarbejdernes organisationsforhold, forretningsfører *Henrik Jensen*: Arbejdsløsheds-kassen, direktør *Niels Arup*: Understøttelse, beskæftigelse og produktion, forsvarsminister *Rasmus Hansen*: Forsvarsproblemet til debat, sekretær cand. polit. *Curt Hansen*: Bedriftsøkonomi og samarbejdsudvalgene, og forstander *Hj. Gammelgård*: Forbrydernes resocialisering.

Dansk Folkeoplysnings Samråds universitetskursus 11.—23. oktober talte 71 deltagere, heraf 19 kvinder fra 9 organisationer. Der blev budt på 6 dobbeltforelæsninger om Sydslesvig. Lektor, dr. phil. *Vilh. la Cour*: Dansk folkegrunds ældste

grænse, landsarkivar *Hvidtfeldt*: Sprogskifte og sindelagsskifte i Sydslesvig før 1864, redaktør *Tage Jessen*: Sydslesvig 1864—1920 og 1920—1945, redaktør dr. phil. *Troels Fink*: Afstemningen i 1920, og rektor *Svend Johannsen*: Kulturstrømninger i Sydslesvig. Pressens problemer blev behandlet i 5 dobbeltforelæsninger af redaktør *Martin Pedersen*: Den danske presses struktur (2), afdelingschef *K. B. Andersen*: Pressen og folkestyret, redaktør *Franz v. Jessen*: Pressen og verdensbegivenhederne, og redaktør cand. mag. *Frederik Nielsen*: Pressen og kulturlivet. Museumsinspektør *Jørgen Paulsen*, Frederiksborg, talte om: De sidste 100 års danmarkshistorie belyst af danske kunstnere (2), professor, højskoleforstander *Hal Koch* havde 2 forelæsninger om: Arven fra Hellas og Rom, og arven fra Palæstina. Præsident *Holger Andersen*: 2 forelæsninger: Europæiske samlingsbestræbelser og det forenede Europa. Forstander *Hj. Gammelgård* talte om: Kan kriminaliteten bekæmpes? Til sidst skal nævnes 3 geografiske forelæsninger: Mag. scient. og cand. polit. *K. Antonsen*: Befolkningsgeografiske forskydninger i nutiden, cand. mag. *Viggo Hansen*: Erhvervsgeografiske forskydninger i nutiden, og lektor dr. phil. *Axel Schou*: Trafikgeografiske forskydninger i luftfartens tidsalder. Udenfor programmet var der forhandlinger om de tyske flygtninge, prygl i skolen m. m. Der var teaterudflugt til Roskilde og København samt afslutningsfest arrangeret af ARTE under medvirken af operasanger ved Det kgl. teater *Franz Andersson*, skuespillerinde *Helle Virkner* samt pianistinden, fru *Klein*.

Rapport FRA GENEVESKOLEN 1948

EFTER at have ordnet orlov fra arbejde, ferie fra mand og barn, gjort alt klart til at være borte fra hjemmet i 9 uger, var jeg mandag den 7. juni klar til at rejse til Rungsted for at begynde Geneveskolen.

Den første måned på »Kømandshvile« gik med foredrag, studiekredse, litteraturlimer og studicudflugter m. m. Vi var en lille blandet flok, men vi fandt hurtigt hinanden i kammeratligt fællesskab om skolens og dagens problemer. Foredragene gav os alle Nordens problemer set i forhold til den store verden, og ofte gik diskussionerne højt, ikke blot i foredragssalen, men fortsatte på værelserne eller i haven i en sen aften. Ikke mindst disse kammeratlige drøftelser var med til, at vi fik belyst problemerne ikke blot for vort eget lands område, men også ud fra et samlet nordisk synspunkt. Måske blev spørgsmålene noget censidigt behandlet af de danske indledere, men balancen blev snart oprettet, når den talstærke og dygtige norske gruppe tog ordet. Spørgsmålene og deres løsning var ofte på linie i Norge og Danmark; det var altid sværere at få Sverige og Finland med i helheden, ofte bemærkede de finske deltagere, at Finlands stilling helt blev udeladt i sammenligningerne. I studiekredsene om »Nordiske problemer« og »Den nye verden« fik alle mulighed for at gøre en indsats, også her gik bølgerne ofte højt. På forslag af forstander Helgesen, Sørmarka, gennemgik vi forskellige nordiske forfatteres produktion, og det var herlige timer, når kammeraterne på skift påtog sig opgaverne at gennemgå den bedste og mest kendte nordiske litteratur. Vi havde også en række foredrag, der belyste forholdene i Tyskland, og efterhånden som tiden gik, blev forventningerne spændt til tysklandsturen. Vanskelighederne med at få udrejsen i orden var store. Utallige var de hindringer, der skulle forcees, mangfoldige de skemaer, der efterhånden blev udfyldt, men alt kom i orden og alt besvær var glemt den 8. juli, da vi dampede af sydpå. Turen gennem Danmark og over grænsen gik let og smertefrit, og vi fortsatte fra Flensborg til Kiel i bus. Nu var Tyskland nået, og vi var alle klar til at modtage så omfattende indtryk som muligt, indtryk, som jeg bagefter har søgt at vurdere med min forstand og mit hjerte.

Bombede byer og en frygtelig boligmangel. Mangel paa fødevarer, klæder og brændsel. Abnorme befolkningstilstande med store skiftende grupper af flygtninge, forviste, tvangsforflyttede mennesker. Tyske mænd i fangenskab i andre lande, forøget kriminalitet, prostitution og sortbørs. Mangel på bøger. Moralsk og åndelig depression. Mistænksomhed overfor udlændinge. Kryptonazisme — alt dette og mange andre nedslående elementer danner billedet af Tyskland i dag. Men jeg havde den opmuntring også at komme i kontakt med grupper af tyskere, som lever et nogen-

lunde normalt liv i deres hjem, omgivet af deres møbler og bøger — selv om en del af dem måtte dele pladsen med tvangsindlagte lejere.

Overalt i Tyskland herskede en uhyggelig mangel på skoler, alt for få klasseværelser og for små til de store elevantal, de fleste boliger alt for små og mange så elendige, at beskrivelse er umuligt. Kiel har et stort problem, som overskygger alt andet: hvorledes skaffes der arbejde af produktiv art til byens mandlige befolkning? Byen, der tidligere havde flere store skibsværfter og bl. a. byggede til den tyske flåde, er fuldstændig ude af stand til at skaffe arbejdspladser til de mandlige indbyggere, da militærregeringen har sprængt eller indtil videre lukket alle virksomheder, som fabrikerede for krigsmagten.

Turen fortsatte videre over Altona, hvor vi var byens gæster på rådhuset. I silende regn var vi på rundtur i byen og noget mere trist og trøstesløst kan vel næppe tænkes end at stå gennemblødt og se ud over den havn, der tidligere var liv og virke, men nu kun ruiner og ødelagte virksomheder. Samme eftermiddag fortsatte vi med militærtog til Bad Oyenhause, hvor vi blev modtaget af engelske og tyske repræsentanter fra Jugendhof i Vlotho. Turen gik nu videre med bus til Vlotho, hvor vi skulle være i 14 dage; ingen af os havde tænkt, at disse 2 uger på Jugendhof skulle blive så herlig en oplevelse, som det blev. »Pigernes« hjem de følgende uger var en rigmandsvilla, der lå i skønne omgivelser med udsigt over Weser, elegant møbleret med alle tænkelige bekvemmeligheder. Huset, kaldet »Rest Centre«, bestyredes af en engelsk husmoder, der var ubeskrivelig i sin omsorg og venlighed mod os alle. Desuden var der knyttet til huset flere tyske tjenestefolk, så behandlingen var 1. classes og bedre end på det bedste pensionat. Huset blev i almindelighed anvendt som rekreationshjem for kvinder, der gør tjeneste hos militærregeringen i Tyskland.

Selve kursus var henlagt på Jugendhof, der var overladt den engelske ungdomsofficer N. Spicer i samarbejde med den tyske ungdomsleder Claus V. Bismarck af militærregeringen for at forsøge gennem kursus at samle tysk ungdom til demokratisk samarbejde. Her på Jugendhof fik vi rig lejlighed til i grupper, under foredrag og diskussioner samt i fritiden at træffe sammen med tysk ungdom fra alle lejre. Mange interessante personer fra forskellige tyske byer og organisationer kom på besøg på Jugendhof, og der var rig lejlighed for de af os, der kunne klare os på det tyske sprog, at få problemerne yderligere belyst, og diskussionerne i grupper eller mand og mand imellem gik livligt.

En oplevelse var det for deltagerne i studiekredsen »Wass ist Demokrati« at mødes med det unge Tyskland, som har besluttet at lægge sit liv om efter de nye retningslinier, som giver det tyske folk ret til at indtage sin plads blandt de fredselkende nationer. De fleste deltagere, vi kom i berøring med på Jugendhof, havde en klar forståelse af situationen og var ivrige efter nøjagtige oplysninger, som de kunne bruge overfor deres landsmænd. Vi fra de tidligere besatte lande kan i visse situationer være hårde i vor dom, måske for hårde, men hvordan kan man vente, at gennemsnitstyskeren, politisk umoden som han er, skal kunne erkende sit ansvar og sin medskyld for de forløbne års hændelser, hvis vi ikke giver ham et klarere billede af i hvert fald nogle af de værste ting, der er begået. En enkelt episode, der gjorde et dybt indtryk, var, da en norsk kammerat, der havde siddet 2½ år i Sachsenhausen, i en

diskussion om det tyske folks skyldfølelse fortalte om sine oplevelser i og uden for koncentrationslejren. Ved senere samtaler med de tyske deltagere fik vi at vide, at det var noget af det, der havde gjort dybest indtryk på tyskerne; flere af dem var nærmest chokerede de første dage efter diskussionen.

Vi fik også gennem foredrag på skolen, samtaler med tyske kammerater og ved selvsyn i butikker indblik i den pengereform, som var gennemført kort før vor ankomst til Tyskland. Vi fik af alle oplyst, at situationen var helt ændret valutamæssigt og madmæssigt set siden dagen den 20. juni. For os, der havde hørt om det rigt florerede sorte marked, om tomme butikker, overfyldte toge og sporvogne, var det meget overraskende allerede de første dage at få at vide, at hele billedet var ændret; der fandtes fortsat lidt sortbørs, men mange varer, der i dag var at købe i butikkerne, var langt billigere end på sortbørsen. De fleste butikker var godt forsynet med varer af alle arter; for os danskere var det mærkeligt at se store kasser med blandet tørret frugt, rosiner, dadler m. m. i vinduerne. Det er jo varer, som vi kun ser en sjælden gang eller aldrig, men ved samtaler med tyskere blev vi klar over, at mange af dem havde overhovedet ikke råd til i dag at købe disse varer. Hele denne pengeordning skulle sikkert have været gennemført før, men desværre er de forskellige besættelsesmagter jo ikke blevet enige på et tidligere tidspunkt af besættelsen. En tysk ungdomsleder sagde en dag i en diskussion om pengereformen: »Reformen lykkes kun, hvis vi alle tror på en forbedring af det økonomiske liv. Vi kan kun leve og arbejde, såfremt vi får de nødvendige råstoffer på langvarig kredit. Stimuleringen af det tyske produktionsliv er afhængig af, at der skaffes ca. 2.000 kalorier til arbejderen om dagen. Al demontering af virksomheder må indstilles straks, dette er alle uden Rusland klar over. Demonteringen forringer den tyske produktion med 15 pct. I den russiske og franske zone er næsten alt fjernet. Et eksempel: En fabrik i vestzonen kan ikke arbejde, fordi en del af støtteindustrien, der ligger i den russiske zone, er fjernet. Al handel med andre lande kontrolleres i dag af besættelsesmagten, dette er naturligt, men der må dog indrømmes de tyske myndigheder nogen dispositionsret. Pengereformen peger mod en noget friere økonomisk udvikling.«

Et stort problem for de offentlige myndigheder i Tyskland har den såkaldt vagabonderende ungdom været. Efter krigens afslutning har tusindvis af unge været uden hjem, forældre eller i hvert tilfælde uden forbindelse med familien. Disse unge har strejft landet rundt og ernæret sig væsentligt ved sortbørs. Ingen af de unge havde nogen lyst til at arbejde, for penge fortjent ved ærligt arbejde havde ingen værdi. Der var intet at købe, alt hvad der havde betydning for det enkelte menneskes eksistens var at købe eller sælge på den sorte børs. Den omstrejfende ungdom manglede aldrig penge. Der fortæltes af ungdomsledere fra de forskellige organisationer eksempler på, at der af unge var drevet regulær pengeafpresning hos tidligere nazister.

Men dagene på Jugendhof fik alt for hurtig ende, og en dag måtte vi give os på vej til Hamburg. Afskeden var ikke let, for her på Jugendhof havde vi alle truffet repræsentanter for den tyske ungdom, som er klar over problemerne, og som trods vanskeligheder og skuffelser fortsætter med det store skole- og oplysningsarbejde, som er så tiltrængt i Tyskland i dag. En enkelt kammerat sagde, da jeg sagde farvel og på gensyn: »Dette ophold har betydet meget for os tyskere, det er bedre

end mad og drikke, dette at træffe unge fra andre lande, der kan give os troen på, at vort arbejde ikke er forgæves, men det tager tid, vi når ikke store resultater på et eller fem år, vi må have 1/2 eller måske en hel generation for at nå et resultat. Hvis du har opdaget fejl hos os, så tænk på, at vi bygger på intet, alt har nazi ødelagt. Men I har ved at deltage i dette kursus været med til at hjælpe os på vor svære vej frem til forståelse folkene imellem.«

I Hamburg havde vi lejlighed til at se byens rådhus, hvor vi blev modtaget af kommunalbestyrelsen, og vi var ude at se på de store ødelæggelser, som bombeangrebene har forårsaget. Vi boede i Hamburg i et ungdomsherberg, hvor et par barakker var belagt af unge, der nu var i gang med at bygge et hjem for tidligere vagabonderende ungdom. En del af de unge var flygtninge fra den russiske zone.

Turen gik videre til Sydslesvig, hvor vi havde lejlighed til i Slesvig, Husum og Flensborg at træffe sammen med repræsentanter for Sydslesvigsk forening. Der var de forskellige steder arrangeret møder, hvor vi havde lejlighed til at træffe både tysksindede og dansksindede sydslesvigere. Fra de sidstnævntes side rejstes hver gang kravene om adskillelse fra Holsten, lettelse for de store flygtningeskarer fra Pommern og indlemmelse i det danske rige. Vi var i disse dage privat indkvarteret, og jeg oplevede hos den ene familie, at faderen, uanset hvordan det hele blev ordnet, bare ønskede at komme til Danmark. Vanskelighederne for de andre, altså de tysksindede sydslesvigere, eller for flygtningene, kunne han slet ikke se. Han rettede i diskussionerne voldsomme angreb på den danske regering for dens stilling til Sydslesvig. En norsk kammerat var i Flensborg indkvarteret hos en bekendt til mine værtsfolk, og da kammeratens værtinde hørte, at jeg var dansk socialdemokrat, blev hun meget oprevet, hun havde aldrig tænkt at være i stue sammen med sådan et menneske. Efter en lang parlamentering med min vært i Slesvig sluttede han med at opfordre mig til at tænke lidt mere på deres problemer med følelserne og hjertet. Disse par dage i Sydslesvig var sikkert belærende for mange af os, men jeg åndede lettet op, da vejen gik til Askovhus, hvor kursus var resten af tiden. Dagen på Askovhus gik med foredrag og gruppearbejde. De fleste af os fik her lejlighed til at slappe noget af, så de forskellige indtryk fra Tyskland fik mulighed for at bundfælde sig.

Skal jeg nu en lille måned efter skolens afslutning kort gøre op, hvad jeg har haft ud af opholdet, må jeg først sige, at det for mig var en stor oplevelse i to måneder at slippe det daglige arbejde på kontor og i hjem for at sætte mig på skolebænken sammen med andre kammerater. Der herskede på skolen et godt forhold lærere og elever imellem, og det indbyrdes kammeratskab i elevflokkene var godt.

Jeg har ved deltagelsen i skolen fået mange problemer meget klarere belyst, og ikke mindst opholdet i Tyskland, specielt på Jugendhof, satte tanker i sving.

Jeg håber med disse bemærkninger at have givet en nogenlunde fyldestgørende beretning fra Geneveskolen 1948 og siger tak for det stipendium, der blev ydet mig; uden det havde det ikke været muligt for mig at deltage i skolen.

Elsa Katzeff.

Trasnit of Carin Steenberg.

Esbjerg arbejderhøjskoles elevforening

ELEV M Ø D E T

FOR første gang siden 1939 kunne vi så i år afholde elevmøde i Esbjerg lørdag den 19. og søndag den 20. juli på Danmarks Fiskerhøjskole, vor gamle »røde borg«. Det var med en egen følelse, de gamle elever betrødte den tidligere skole, hvor minderne myldrede frem og gav stof til mange timers samtaler under elevmødet. Man fandt sig hurtigt hjemme, ikke mindst takket være den gode behandling vi fik i alle henseender af forstanderparret Hamle. Det var mig lidt af en skuffelse, at ikke flere kammerater havde fulgt vor indbydelse til det første elevmøde i Esbjerg efter så mange års »udlændighed«. Udover den trofaste stab, der møder hvert år, havde kun få indfundet sig. At repræsentationen fra Esbjerg var lidt større, end den plejer, var kun naturligt. Ialt var vi 40 deltagere til festen lørdag aften.

Denne fest, der dannede indledningen til elevmødet, lå i et plan, der kan betegnes som noget af det bedste, vi har haft indenfor elevforeningen. Formanden, Hans Holm, bød velkommen og oplæste breve fra det tidligere forstanderpar Sally og Poul Hansen og lærerparret Marie og Michael Andersen, der alle beklagede ikke at kunne være tilstede, samt fra folketingsmand Julius Bombolt, der skulle have talt ved elevmødet, men i sidste øjeblik havde måttet rejse til Geneve. I stedet var vi så heldige, at vor tidl. lærer, forstander Johs. Bjerre, havde fulgt vor indbydelse, så den gamle lærerstab også var repræsenteret, hvilket altid er et plus på elevmøderne, når »gamle« elever og lærere mødes.

Underholdningen var alsidig, men alligevel »stilig«. M. P. Jensen og Pieter de Ruyter sang de svenske studentsange »Gluntarne« med fru Mikkelsen ved flygelet og gav hver især også solonumre. Johs. Bjerre læste op, og fru Irma Christensen (f. Holm, ungdomslederkursus 1939), der er ansat ved Odense teater, underholdt os med sine smukke sange, og Dussi Holm dansede ballet. Aftenen sluttede med kaffebord.

Fra udflugten til Hjerding.

Generalforsamlingen afholdtes søndag formiddag. Robert Huhle valgtes til dirigent efter afsyngelsen af den traditionelle sang: »Her gik træk af vilde svaner«. Sekretæren, Viggo Sørensen, oplæste forhandlingsprotokollen, hvorefter Hans Holm aflagde beretning.

Det er det 34. elevmøde, vi afholder i år. Medlemstallet er nu knapt 400, d. v. s. en forskydning i nedadgående retning i det sidste år. Omkring 70 har ladet opkrævningen gå retur, og 25 medlemmer har enten indløst elevskriftet eller har udmeldt sig. Glædeligvis har flere gamle elever, som vi på forskellig vis havde mistet kontakten med, genindmeldt sig i elevforeningen. Nu skal vi gerne holde den medlemsstab, vi har, og jeg beder alle være agitatorer blandt gamle elever, hvor I så end træffer dem, få dem til at slutte op om elevforeningen. Måske vi skal prøve at genoplive lokalforeningerne i København og på Fyn?

Vor økonomiske stilling er ikke undergået væsentlig forandring siden i fjor. Regnskabet udviser en kasse- og bankbeholdning på ialt 616,89 kr. og balancerer med 2.149,04 kr. Når postopkrævningens pålydende i år udviser 3,75 kr., er det fordi øgede portoudgifter har nødvendiggjort denne forhøjelse på 25 øre. Skulle vi iøvrigt nu som forhen yde understøttelse til sommerpigerne, ville det »fredskontingent«, vi stadigvæk kører med, umuligt kunne holde. Og foreløbig klarer vi den.

»Arbejderhøjskolen«s decembrnummer var i høj grad præget af arbejderhøjskolens planer og projekter til den nye skolebygning. Juninummet er desværre ikke blevet færdigt så betids, så det er kommet medlemmerne i hænde inden elevmødet. Hvis man fortsat ønsker personalerubriken opretholdt, må alle hjælpe os med at samle stof til denne.

Formanden omtalte til slut planerne for den nye Esbjerg Arbejderhøjskole og udsigterne for at få denne bygget, henviste til, at modellen af skolen netop i disse dage er udstillet i erhvervskontorets vindue i Esbjerg. Udtalte håbet om, at vi snart må se den nye skole rejst.

Til formand valgtes Hans Holm, kasserer M. P. Jensen, sekretær Viggo Sørensen, suppleanter Carl M. Hansen og Johanne Fjeldgård. Alle valg var genvalg. Det samme gjaldt for revisorerne, hvortil valgtes Axel Nielsen og Lilly Pedersen med Karen Marie Nielsen som suppleant.

Generalforsamlingen vedtog at sende en telegrafisk hilsen til Michael Andersen med ønsket om snarlig helbredelse efter hans lange sygdom. Ligeledes vedtoges det at indsamle et beløb til »Red Barnet« og gennem ønskekoncerten søndag middag sende en hilsen ud til kammeraterne landet over. Indsamlingen gav 28 kr., og Robert Huhle påtog sig at ordne det fornødne i denne forbindelse.

Efter generalforsamlingen søndag formiddag holdt forstander Johs. Bjerre et foredrag: »Kan og bør højskolen være en skole for alle«. At Bjerre er en fængslende og underholdende foredragsholder, fik vi også bekræftet ved denne lejlighed.

Søndag eftermiddag havde vi en udflugt til Hjerting. Her travede vi langs bugten og samledes senere til kaffebord på »Strandgården« og lod også vore kendte højskolesango klinge. En god tur.

Søndag aften var der kammeratlig samvær på højskolen med et improviseret pro-

gram. Forstander Hamle talte om den danske folkehøjskole. Der var underholdning af forskellige kammerater. Vi sluttede elevmødet med gensidigt ønske om at mødes igen til elevmødet 1949, idet vi sang: »Skuld gammel Venskab rejn forgå«.

FOREDRAGSAFTEN I ESBJERG

Søndag den 17. oktober var det lykkedes os at få vor tidl. forstander Poul Hansen til Esbjerg, hvor han på Grundtvigshus holdt et lysbilledforedrag om oplevelser og indtryk fra sin rejse i Tyskland med »Geneveskolen«. Det var et interessant, omend ikke noget lystigt foredrag, der illustrerede, hvordan Tysklands storbyer ser ud efter bombardementerne under krigen. Aftenen sluttede med kaffebord og sang. Omkring halvdelen af de i Esbjerg boende medlemmer var mødt op, og vi havde en god aften sammen med Poul Hansen.

Hans Holm.

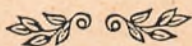
ELEV M Ø D E T 1949

Allerede på nuværende tidspunkt kan vi, takket være velvilje fra den nye forstander på Danmarks Fiskerhøjskole, Gandrup Nielsen, meddele, at vort elevmøde 1949 afholdes i Esbjerg lørdag den 6. og søndag den 7. august. Da det til næste år er 20 år siden, Poul Hansen tiltrådte som skolens forstander, har vi bedt ham tale ved mødet, og det har han givet tilsagn om.

Agiter blandt gamle elever for god tilslutning til næste års elevmøde på vor gamle skole i Esbjerg. Nærmere program i juni nr.

Vi byder velkommen til elevmødet 1949.

Bestyrelsen.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Selvom årsmødet 1948 i sidste øjeblik måtte flyttes fra den 7.—8. august til 24.—25. juli, var der alligevel samlet ca. 150 »gamle« elever, da aftenmaden kl. 18 blev indtaget — vistnok første gang i skolens historie at denne materielle optakt blev foretaget udendørs! Generalforsamlingen holdtes dog i foredragssalen af akustiske hensyn og fik samme højtidelige præg, som traditionen foreskrev.

Dagsorden: 1. Protokol. 2. Beretning. 3. Regnskab. 4. Forslag. 5. Valg. 6. Eventuelt.

Formanden Viggo Molin-Nielsen bød velkommen og beklagede, at en del kammerater ikke havde kunnet komme på grund af mødets fremrykkelse.

Kaj Bundvad valgtes til dirigent og foranledigede, at dagsordenen blev godkendt.

ad 1. Protokollen oplæstes af den konstituerede sekretær Verner Berthou og godkendtes.

ad 2. Formanden indledede med at oplyse, at medlemstallet var steget. Samarbejdet med højskoleklubben havde ved vintermødet givet et godt resultat. Bestyrelsen havde indledet en aktion for at få flere penge i Otto Jensens mindefond. Der var resultat fra to fagforeninger. Smedeforbundet havde givet kr. 5000,— og tekstilarbejderne lovede kr. 300,— om året. Mindefondet havde nu en beholdning på ca. kr. 12.000,—. Der havde været en del utilfredshed med »Arbejderhøjskolen«, hvor elevforeningen ikke havde nogen indflydelse på det indkomne stof. Tanken om at give afkald på »Arbejderhøjskolen« og i stedet udsende et »Roskilde Højskoles Elevforenings Årsskrift« havde været drøftet i bestyrelsen. Beretningen godkendtes.

ad 3. Formanden fik påny ordet til regnskabet, da kassereren, Svend Andersen, ikke var tilstede. Regnskabet var aftrykt i »Arbejderhøjskolen«, og kassebeholdningen androg kr. 920,76. Regnskabet var ikke revideret, og dirigenten foreslog, at generalforsamlingen tog det til efterretning og senere behandling i 1949. Bestyrelsen fik bemyndigelse til foreløbig godkendelse.

ad 4. Der var ingen forslag indkommet.

ad 5. Valg. Formanden genvalgtes. Til kasserer valgtes Ditlev Jensen i stedet for Svend Andersen, som ønskede at gå af. Svend Anker Larsen, som i 13 år havde været sekretær, ønskede at trække sig tilbage, og til sekretær valgtes Verner Berthou. Til repræsentanter valgtes John Nielsen (genvalg) og Iris Stoffensen. Suppleant blev Kaj Bundvad — uden protest! Til revisorer genvalgtes Edvin Boye-Hansen og Kr. Kristensen, medens suppleantposten som sædvanlig besattes af Kaj Bundvad.

ad 6. Eventuelt. Formanden gjorde opmærksom på emblemerne og derudover ønskede ingen ordet, hvorefter dirigenten afsluttede generalforsamlingen.

Efter generalforsamlingen holdt formanden en tale for den afgående sekretær, Sv. Anker Larsen, der havde siddet i bestyrelsen gennem 13 år. Da han ikke var tilstede, lovede formanden at overbringe generalforsamlingens tak til ham ved første lejlighed.

Den sædvanlige forårssammenkomst vil blive søgt gennemført — antagelig lørdag den 12. marts; og sommermødet vil sandsynligvis finde sted lørdag den 23. og søndag den 24. juni.

Verner Berthou, Sekretær.

PERSONALIA

Robert Huhle (28—29), tidl. redaktør af »Sønderjyden« i Tønder, er nu i efteråret blevet udnævnt til chefredaktør af Vestsjællands Social-Demokrat i Slagelse. Vi ønsker Huhle til lykke med forfremmelsen.

Frede Hansen (27—28) er redaktionssekretær ved samme blad, så i Slagelse er Esbjerg Arbejderhøjskole godt repræsenteret.

Poul Hansen, der den 3. november 1949 kan fejre tyvcårsdagen for sin tiltrædelse som forstander ved Esbjerg Arbejderhøjskole, har i sommer haft en interessant opgave — som leder af Den nordiske folkehøjskole i Geneve.

Fru Irma Christensen (tidligere Holm), ungdomslederkursus 1939, har i over to år været ansat som skuespillerinde ved Odense Teater. Fru Christensen prægede med sin fortræffelige sang i høj grad dette års elevmøde.

Viggo Sørensen — elev Kraglund 41—42 — har forladt Holstebro og er blevet journalist ved »Tidens Tegn« i Kolding.

Viola Nørlov (f. Jensen), 17—18, er indtrådt i folketinget. Mon ikke det er første gang en »pige« fra Esbjerg Arbejderhøjskole sidder på tinge?

Christa Fos Andersen (nu Rasmussen), sommerpige 1938, har i sommer deltaget i parkunderholdninger i Århus. Christa har danset ballet.

Carl M. Hansen (Tønder), 27—28, er blevet kasserer i Hustømrernes fagforening i Esbjerg.

Aksel B. Justesen, 26—27, tidligere redaktør i Varde, er nu at finde ved Den socialdemokratiske provinspresses redaktion i København.

Aage Berner, 13—14, er bleven afdelingsleder i »Sygekassen Fremtiden« i København.

Herman Hansen, ungdomsleder 1938, elev på den kongelige operaskole, har i foråret optrådt på Odense teater sammen med Else Marie og Hans Kurt. Herman Hansen fik en fin, fin presse.

Hans Jakobsen, lærer 28—29, er nu forstander for Slidsholt ungdomsskole. Hans Jakobsen må være i besiddelse af særlige evner — hans skole er sommer og vinter fyldt til bristepunktet med elever.

Lydia Mikkelsen, f. Andersen, sommerpige 1937, gift med Gunner Mikkelsen, redaktør af »Notabene«, har i sommer taget realeksamen med en fin første karakter.

Rudolf Laugesen, Kolding, elev fra vinteren 1940—41, og sommerpige fra 1941 *Solveig Hermansen*, Kbhvn., der begge aftjente deres højskolepligt på adelsmanden Kaj Lykkes gamle domicil, Bramminge hovedgård, har i juni i år taget det alvorlige skridt og giftet sig.

